

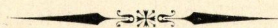
REVISTA POLITICĂ ════════ ȘI LITERARĂ ════════

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

S U M A R U L :

- AUREL CIATO . . . Priviri generale asupra situației noastre politice
 MARIA CUNȚAN . . . Decepție (poezie).
 I. AGĂRBICEANU . . . Fișpanul (nuvelă).
 A. COTRUȘ . . . Coboară (poezie).
 Dr. V. MERUȚIU . . . Din bogățiile miniere ale României.
 HYPERION . . . De jale (poezie).
 D. CRAINIC . . . Dimineața (poezie).
 ANONIM . . . Suflete alină-ți dorul (poezie).
 IOAN ADAM . . . Păcatele părinților (nuvelă)
 Dr. C. MANIU . . . Bărbații noștri.
 M. STRĂJANU . . . Spiritul poeziei (de conte du Lutin, de dna Lucilla Kițu).
 Dr. V. NIȚESCU . . . Scrisoarea III. (Din temniță).
 A. MELIN . . . Din vrăjbi — Frânturi (nuvelă)
 Dr. V. MOLDOVAN . . . Glosse. (Puțină economie națională; cum sunt Maghiarii).
 Dr. ȘTEFAN POP . . . Bibliografia catehismelor românești vechi. (II. catehismul de Brașov din 1559).
 G. PRECUP . . . Cuvântare rostită la mormântul profesorului N. Popescu.
 Dr IOAN RAȚIU . . . Cronica literară (Dr. Augustin Bunea)
 A—o . . . Note politice.
 * * * . . . Informațiuni.
 Reviste.

BLAJ.

Tipografia Semin. teol. gr.-cat. Balázsfalva—Blaj.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

==== APARE ODATĂ PE LUNĂ ====

DIRECTOR—PROPRIETAR—EDITOR: AUREL CIATO.

Cu colaborarea dlor: *Ioan Adam, I. Agârbiceanu, A. P. Bănuțiu, Dr. L. Ciato, Ales. Ciura, Maria Cunțan, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu, Al. Lupeanu (A. Melin), Dr. V. Meruțiu, Dr. V. Moldovan, Dr. V. Nițescu, Horia P. Petrescu, Dr. Ștefan Pop, Dr. I. Rațiu, Luca Rusu, George Stoica, M. Străjan, Petru Suciu, Dr. Alexandru Vajda.*

Condițiile de abonare.

Costul abonamentului pe un an întreg	12 cor.
„ 1/2 an	6 „
Pentru studenți, învățători și preoți dela sat pe un an întreg	8 „
„ 1/2 an	4 „
În România și străinătate, pe un an întreg	15 „
„ 1/2 „	7-50 b.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La redacția „REV. POL. ȘI LIT.” se pot comanda următoarele cărți:

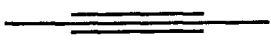
Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar

de *Aurel Ciato*. — Prețul unui exemplar 1 cor + 10 fil. porto postal.

Aurel Ciato: CRONICI POLITICE. Fasc. I. Cu următorul cuprins:

Prefață. — Spre ideal. — Puterea principiului. — Psihologia situației. — Pericolul românesc. — Dacoromânism. —
===== Reforma electorală. =====

Prețul unui fascicol numai 30 fileri + porto postal.

Revista politică și literară

apare odată pe lună.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BLAJ (Balázsfalva). Ungaria.

ABONAMENTUL ANUAL: 12 cor.
Pentru studenți, învățători, preoți dela sat: 8 cor.
În România și străinătate: 15 cor.

PRIVIRI GENERALE ASUPRA SITUAȚIEI NOASTRE POLITICE.

Trăim vremuri istorice!

Ne aflăm în preajma unor mari evenimente, așa încât fiecare moment poate să aducă surprinderi, cari să schimbe cu totul raporturile de putere de azi și să creeze situații noi, cari pot să rezolve nemulțumirile, dar pot ușor să le și mărească încă, lăsând să urmeze numai de aci înainte luptele cele mari, sfâșietoare, pornite sub lozinca de a fi ori a nu fi.

Deoparte contrastul între Viena și aspirațiile maghiare, de altă parte conflictul între tendințele șoviniste de maghiarizare și între trezirea la tot mai deplină conștiința a popoarelor nemaghiare, adăugându-se apoi apariția tot mai spornică a momentelor distrugătoare chiar în sânul „coaliției“, iată tot atâtea preludii ale schimbărilor, ce or să vie!

Nu-i vorbă, aceste contraste erau și înainte vreme și totdeauna se aplanau fără să lase urme mai adânci, fără sguđiri mai puternice. Situația de azi însă totuș e alta. Nu numai pentru că contrastele sunt mai acute; nu numai pentru că factorii interesați sunt mai hotărâți a-și validată voința, ci pentru că prin proiectul *reformei electorale* s'a dat deja signalul și semnul de luptă.

* * *

Dar sunt alte considerațiuni cu mult mai ponderoase, cari trebuiesc luate în

vedere; dacă e să ne facem o judecată dreaptă asupra *situației* reale politice, în care se află actualmente neamul românesc.

Oricum să luăm lucrurile, întorsătura, ce s'a făcut în politica externă prin întâlnirea dela Reval, apoi succesul diplomatic al monarhiei noastre în conflictul cu Sârbia și, mai ales, recunoașterea aliaților și prietinelor fideli, cari au trecut, nu se poate mai strălucit, prin proba de foc într'o vreme de mare pericol pentru Austro-Ungaria, iată tot atâtea cauze, cari vor solicita o înche-gare a forțelor pe considerațiuni mai echitabile, cari vor atrage cu siguranță privirea puterilor interesate și asupra elementului românesc și a valorii sale.

O armă puternică în contra noastră a adversarilor noștri politici eră acuza, ce ni-se aducea mereu, că am aveă tendențe de separațiune, tendențe iredentiste. Politica persistentă însă de pace și moderațiune din partea guvernelor române câte s'au succedat, iar acum pe urmă proba eclatantă, de loialitate a sentimentelor și intențiunilor noastre în timpul conflictului Austro-Sârb, — au șters și umbra oricărei îndoeli în ce privește loialitatea vrednică de încredere a neamului românesc.

Înlăturată astfel cea mai pricipală cauză, pentru care am avut așa de mult

de a suferi, se va prețui și valoarea elementului românesc cu o mai dreaptă măsură.

Și nenumăratele articole și studii, câte s'au scris în ultimul timp în presa germană și austriacă asupra importanței României, și a rolului ce ar putea să-l aibă alătura de monarhia noastră într'o eventuală conflagrație europeană, dovedesc cu prisosință și încrederea, ce am câștigat, și aprecierea tot mai mult a forței, ce reprezentăm.

Recunoscută însă odată puterea elementului românesc în adevărata sa valoare, chestia de naționalități la noi nu va mai fi privită ca o chestie internă a Ungariei, ci ea se va preface într'o chestiune internațională, căci zace în interesul puterilor aliate să nu înstrăineze dela sine un neam, care într'un caz de conflict european le-ar putea face servicii incalculabil de prețioase. Și e probabil, că tocmai Germania, care astăzi e mai izolată între puteri, va grăbi să provoace o soluție, căci ce va aduce ziua de mâne nu se poate ști, dar foarte ușor se poate întâmpla, că locul discursurilor înflăcărâte patriotice să-l ia argumentația, ce o înproașcă gura tunurilor „Krupp“. Și bărbații de stat ai Germaniei și Austriei nu pot fi așa miopi să nu vadă, că România, pe lângă toate simpatiile ei, ușor poate fi constrânsă să cedeze opiniei publice alarmate de suferințele noastre, și să cază în brațele Rusiei. Mai ales, că nici Rusia nu mai prezintă azi acel pericol pentru România, ce eră înainte vreme; mai ales, că Rusia astăzi mai mult ca ori și când știe să aprecieze și de sigur ar ști să și remunereze o alianță de arme cu România, — așa că toate aceste motive, vor îndemna, pe cei, cari trebuie să calculeze cu factori *reali*, ca să revină cu o oară mai curând la opera lor din 1867 și să repare ce au făcut rău atunci. Și că vor reveni transpiră din scrisesele unui mare

ziar german: „Deutsche Tageszeitung“ a cărui cuvânt în chestii politice este hotărîtor în Germania, care reprezintă nu numai pe agrari și conservatori, ci și politica oficială a imperiului. Ocupându-se acest ziar de chestiile noastre într'un articol intitulat: „Die ungarische Frage in reichsdeutscher beleuchtung“ (Chestia ungară în lumina germană-imperialistă) — scrie în introducere: „Chestia ungară este în acelaș timp o chestie germană și încă germană-imperialistă. Colo jos între Pojon și Brașov se prepară lupta mare a popoarelor; cine observă bine, poate să vadă deja primele începuturi; nici aceste nu sunt totdeauna fără vărsări de sânge —.“ Trece apoi la chestia înșasă și concludă, că singura soluție posibilă este constrângerea elementului maghiar la înțelegere cu naționalitățile. Pe ce cale? — Răspunde tot foaia amintită: „Va fi problema unei viitoare operațiuni diplomatice, ca aici să făptuească un act hotărîtor“.

Vizita la București apoi a prințului moștenitor german și onoarea, cu care a fost distins regele României, precum și vizita ce o va face în 10 Iulie la Sinaia prințul moștenitor al monarhiei noastre, nu sunt numai pure acte de politeță, ci sunt triumful evident al politicei românești, ale cărui efecte, pot să ne fie și nouă nespuse de prețioase.

Este trist, dar adevărat, că și astăzi destinul popoarelor mici este mai mult în mâna celor mari și precum odinioară Bismarck a fost autorul dualismului austroungar; precum „mâna liberă“ în cele interne — cu cruțarea Germanilor — este tot cadoul lui Bismarck dat heghemonilor noștri, — se poate ca mâne un alt Bismarck să distrugă o operă, care în comparație cu ce ar putea-o înlocui, nu mai prezintă nici o valoare.

Dar dacă nu vom aduce cauza noastră națională, în nici o referință cu situația generală internațională, ci vom privi-o numai în cadrele sale, eu tot nu văd de ce ar trebui să se găsească între noi oameni, cari să-și piardă credința într'un viitor mai bun.

Pentru oameni, cari știu să distingă bine, cari își au lămurită ideea conducătoare, și știu face discernerea justă între mijloacele ieftine și acele, cari pot duce la scop; pentru oameni, cari știu ce este propriamente *naționalitatea*, cari sunt elementele ei constitutive, cari sunt condițiile ei de viață, cari sunt drepturile inerente ei, cari sunt cadrele în cari poate să se miște liber, cari sunt legile după cari se face evoluția popoarelor; pentru oameni, cari au curajul gândirii și a propriei lor ambițiuni — și știu să-și facă chestie de conștiință și de răspundere din gloria trecutului și din înțelegerea prezentului — pentru aceia situația noastră politică de astăzi, nu poate fi decât un bogat îndemn de muncă nesfârșită pentru a asigura generațiilor de mâne o moștenire glorioasă.

Că se va ajunge la un succes imediat ori nu, că rodul acestei munci va fi eventual un martiriu neîntreput, nu trebuie să descurajeze pe nimeni, căci drepturile popoarelor și libertatea însăși, nu mai trăesc astăzi în dispozițiile paragrafilor de legi, ci în conștiința de sine a popoarelor. O cauză însă, care își are reprezentanții și martirii săi, este o cauză pe jumătate câștigată.

Și la dreptul vorbind, ori cât unele semne ar arăta astăzi o decadentă în moralul nostru, ori cât se sporesc elementele dubii și milogii neputincioși de toate soiurile, cauza noastră merge înainte și își reclamă, în butul tuturor neajunsurilor, recunoașterea sa deplină. Semnele triste, cari îngrijorează pe mulți, sunt urmare numai a frământărilor uriașe,

cari ne bântue sufletul, sunt inerente acelui proces psihic, care începe numai atunci, când neamurile devin coapte pentru a-și înțelege rostul. Căci de nu ar fi așa, noi nici nu am observa acele rele, noi nu le-am condamna și nu am nizuî să curățim holda de neghină.

O decadentă la un popor poate să urmeze numai atunci, dacă își are cauzele sale în sine însuși. Eu zădarnic le caut aceste cauze, căci nu le găsesc. Ori încătrău privesc, văd exemple de virtute, de râvnă bună, de înalt și nobil patriotism. Văd arhierii de cinste, văd politici devotați cauzei naționale, văd mecenai generoși și nobili, văd scriitori și literați, cari mai mult ca în ori care altă epocă aspiră toată agitația nobilă a sufletului românesc.

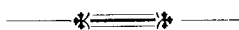
Simptoamele bolnave, cari s'au ivit și se mai ivesc între noi, își au și ele o explicație, dar alta, și nu sunt de natură organică. Ele sunt reflexul momentan al influinței exterioare, asupra căreia nu mă voi estinde acum.

Dar e totuș o scădere, pe care o trecem cu vederea și anumit: impațiența, este nervositatea, cu care așteptăm rezultate dela o luptă, pe care niți n'am început-o bine. Aceasta este o slăbiciune! Toți își întind mâna după fructele unei munci, pe care nu au îndeplinit-o. Pentru că nu înțeleg cum se duce o luptă politică, pentru că nu-și dau silința să urmărească desfășurarea luptei în întreg complexul ei și până în cele mai mici amănunte, stând fiecare la postul său și împlinindu-și cu conștiință datoria. Că ce va fi pe urmă, că se va bucura însuși de roadele muncii sale, ori că numai generațiunile, ce se vor succeda în îndepărtatul viitor, vor avea aceasta norocire, e chestie secundară, principalul este: *să-ți faci datoria între toat împrejurările orice jertfă ți-s'ar cere.*

Singuraticul este numai un atom în complexitatea neamului și este numai o verigă în înlanțuirea trecutului și a viitorului. Preocuparea omului cinstit va fi ca să rămână un atom sănătos și viguros în corpul neamului său, care să

nu-i procure putrejunea, și de altă parte să țină tare lanțul, ca să nu se rumpă în mâinile sale. Cu o astfel de conștiință un neam nu se va pierde, chiar de s'ar deslănțui asupra-i toate furiile iadului.

Aurel Ciato.

DECEPTIE.

*Mă simt și eu copila firei bune,
Arbori străvechi, din locurile sfinte
Și crucile străvechilor morminte
Îmi povesteau cu atâta 'nțelepciune
La vârsta când abea știam ceti.*

*Și mai târziu, mi-a povestit furtuna
Cu glasul ei.. ceteam din flori din stele,
Și 'n legănarea visurilor mele
Necunoscută, te cheiam într'una
În rugăciuni în cântece și șoapte.*

*Eram copila blândă dela sate...
Comori de simțuri deșteptate 'n mine
S'a prăbușit, pe a viselor ruine
Mi-a sămănat viața răutate
Cu ne 'ncrederea ce am secerat.*

*N'a coborît la mine rază vie!
Sau poate c'am dormit în ceasu 'n care
Alunecând spre cuibul meu din sare
M'a căutat, fiind trimisă mie
Și rătăcind, s'a stâns atunci în sbor.*

*Și acum dacă s'a stâns, la ce căință..
Inima mea, mormânt fără de cruce,
Aminte, pentruce ne-am mai aduce,
Că ne-am trăit viața 'n suferință
Și n'am avut cui șice 'n ceasuri grele
»Dă-mi mâna ta«.*

Maria Cunșan.

F i ș p a n u l .

Satul se împrăștie pe trei văi pietroase, până sus la munte. Cășile mici de lemn, înegrite de bătrânețe, par aduse de-o furtună din înalțimile munților, și izbite una ici una colea. Drumuri nu sunt prin sat decât alviile celor trei părăiașe, și carele încărcate cu piatră se hurducă tare, jugul sare în gâtul boilor, și nu-i zi să nu se sfărâme vre-o roată pe văile nămolite de bolovani.

Când se întorc carele goale cine-i tinăr și voinic merge alături de boi cu

biciul pe spate, cari is mai bătrâni se cutremură, se scutură în car, clătindu-și capetele ca cuprinși de beție.

Dar totuși și bătrânele și bătrânii pe unde-i calea mai rea se coboară, numai un omuleț, cu obragii periți, supti înlantru, cu ochii mici, gălbui, cu părul brumat puțin, nu se coboară nici odată. Stă frânt în car, adunat ghem, ca un câne cu spinarea ruptă, și pentru cât bine în lume nu și-ar deschide gura să mai îndemne boii, ci-i lasă așa în voia lor.

Se întâmplă că-l ajungeau alte care, și când treceau pe lângă el, oamenii îi aruncau câte o vorbă.

— Ce-i fișpane, parc' ai adormit în car.

— Mână fișpane, că te ia la hop stăpânul.

— »Iacătă-l mă, că s'a și sculat.«

Dar omulețul se făcea că nu-i aude, îi privia cu desgust, și de pe fața lui pământie se desprindeau așa ca niște unde de lumină bolnavă.

Aducea piatră într'o zi pe săptămână, și apoi în celelalte zăcea sub streșina căsuții sale, ori bătea ulițele satului, încet și pipăit, ca și când s'ar fi temut să nu se strice. Picioarele și-le purtă țapene, ca doue bucăți de lemne. Și cum îi era mersul așa încordat, și cum pe fața lui n'a văzut nime vre-un zimbet, se pomeni numai odată Niculaia Firii că-i zice satul »fișpanul«.

Notarul, când auzi mai întâi porecla asta, bătù în palmi și zise câtorva fruntași: »Adevărată față de fișpan. Strictetea e aceeași, privirea aproape aceeași, și i-ar mai lipsi un »frac și o pălărie tare.«

Dar Niculaia Firii nu și-a bătut capul nici cu poreclirea aceasta. Umblă pe drum până îl ajutau puterile, apoi de-odată se zgârcea la marginea drumului, sub vre-un gard, unde-l ajungea, și stă ghemuit și frânt, până-i trecea durerea. Și dacă într'o zi aducea piatră cu carul la vre-un bogat din sat, în celelalte zile se putea aștepta să-l cuprindă regulat durerea lui veche. Când se ridică, porniă și mai încet, până la crijmă, se așeză pe treptele dela intrare, și așteptă până ce vre-un român aruncă vre-un muc de țigară. Atunci îl luă, desfăcea foita murdară, îngălbenită, alegea tăbacul plin de mazăgă, și-l vâră la masea.

Toată ziua se cocea la soare pe la crișmă, pe la boltă, și de-odată cu umbrele însăririi pornia cu greu spre casă.

De vre-o douezeci de ani așa-l știu oamenii. Și se mirau Românii din sat că nu mai moare odată, după ce aproape în fiecare zi îl apucă durerea și-l încârligă.

»Să vedeți voi mă, ziceau unii, că fișpanul e nemuritor. Pe altul îl apucă un junghiu, o durere de cap, și într'o săptămână se duce cu plutele. Fișpanul însă trece peste atâtea, și nici nu-i pasă.«

Dar de păsat, vezi bine, îi pasă și fișpanului. Că une-ori pelița lui era neagră ca țintra și ochii lui se tulburau ca la nebuni.

Când era mai bine, spunea: »Acum ași avea și eu o poftă. Ști când face muieria niște verdețuri, îmi vine așa ca o ametală din aburii, ce-i lasă fiertura. Dar cutez eu să pun ceva în gura mea? Nu cutez. Că îndată se tulbură ceva în mine, se mișcă acolo ca o mână cu ghiare multe, ascuțite, și îmi sfășie măruntaele. Și apoi începe să mă ardă, să mă încârlige, să mă înțepenească.«

Spune așa străinilor, dar muierii nu-i spune nimic. Muieria privește cu dujmănie la el, cu scârbă ca la un verme. Și atunci fișpanul se simte așa de umilit, așa de puțin, de-și pleacă capul, și nu și-l mai ridică, până ce nu iasă femeia afară. Dacă ar avea el unde să rămână peste noapte, nici când n'ar mai da pe-acasă. Că durerile boalei sale nu erau nici pe departe așa de adânci, ca ranele ce-i le făcea limba și vorbele muierii.

De câte-ori nu și-a auzit fișpanul aceeași căzanie:

»Dacă nu erai sănătos să te fi dus dracului, să nu te legi de mine. Acum ai copii, ai povoaară la casă și tu nu poți ajuta cătu-i negru sub unghie.«

El nu zicea nimic, iar femeia mai tare să aprindea: »Ce spui mă amărătule? Să taci că întru în păcat pentru tine.«

Nu era o casă ușoară, casa fișpanului și nevasta avea pentru ce să-și iasă din fire. Căci șase copii cer de mâncare, și unde nu-i un cap de vacă, o palmă de avere, unde nu-s nici brațe să muncească, acolo foamea se încuibeză cu toate gândurile negre și pornirile sălbatice, pe cari le poartă cu sine.

Și când fișpanul boala mai rău, de câte trei-patru zile, nu se putea mișca de-acasă, ci gemea într'un colț al patului de lemn, ziua-noaptea, femeii îi fulgeră de multe-ori prin cap să iee săcurea să-l amuțescă.

Și totuși copiii lor, dacă le-ai fi văzut numai capul, ar fi părut tare bine hrăniți. Că aveau obragii plini, umflați par'că de grăsime nu de pufaiul sărăciei. Dar picioarele lor erau subțirele numai ca gătejele, trupșorul lor deșirat, iar mânuțele ca din ceară.

Fișpanul pe drum, pe treptele crijmei, eră mereu muncit de gânduri. Când s'a cununat eră sănătos ca mărul. A muncit în băile de aur, a scos piatră, a făcut bani doi ani de zile. Și în urmă s'a trezit odată că-l roade ceva, el zicea că la inimă. Și din rosura aceea i-a venit lui toată boala, care nu-l mai lasă să muncească. Din ce i-a trimis lui Dumnezeu nenorocirea asta? Dar pe Dumnezeu nu cuteză să-l pună atâta la întrebări în gândurile sale, ci să apucă să-și ispitească nevasta. A venit ca silită după el? Ea a vrut, ea l-a îndemnat să facă nunta cât mai în grabă. Și până a fost sănătos, a zis vre-odată muierea că de ce a luat-o? Acum se întâmplă de vine boala peste el? E de vină? Nu-i de vină dânsul. E vinovat Dumnezeu? Ba, că El știe ce face. Atunci pentru ce-l urește muierea ca pe un dujman? Pentru ce-i vine să-l strivească în picioare ca pe un verme? Și-și aducea aminte de învățătura ce le-o dădea preotul, când s'au cununat. Căsătoria e un jug, o povoaară, zicea popa, și bărbatul și muierea trebuie să poarte pe o formă jugul, ca să fie mai ușor. Dacă unu-i bolnav, celalalt să-l îngrijească și să-l mângăie. Aici totdeauna se opriă fișpanul cu gândul, și nu cuteză să meargă mai departe. Mintea lui nu cuteză să-i destăinuiească taina, pe care totuși o vedeă așa de limpede în două cuvinte: nu-i pâne. Nu-i mai poate da pâne femeii. Și iată că aceea, care ar fi trebuit să-l îngrijească în boala lui, i-s'a făcut cel mai mare dujman.

Și când gândurile lui ajungeau până aici, cea mai mare groază îl umplea pe fișpanul, dacă din întâmplare vedeă doi dulăi de câni cum se hârăe dela o coaje de pâne, ori dela vre-un os, înaintea crijmei. Atunci ochii lui se aprindeau, aveau luciri metalice, ca de un magnet puternic erau atrași spre priveliștea aceea, și-ar fi putut să-l calce în picioare cail, cari erau legați înaintea crijmei și-și așteptau stăpânii, — că n'ar fi simțit nimic.

Într'o Duminecă dimineața fișpanul merse la preotul satului și-l rugă să-i adune niște crițari în biserică de pe la oameni.

»La ce-ți trebuie banii Niculae«, zise preotul mirat, căci fișpanul până acum n'a cerșit nici odată.

— Iacă, domnule, am să fac un drum. Mi-am pus de gând să mă duc la un spital, da de s'ar alege ceva cu mine într'un chip.

— Asta n'ar fi rău frate. N'ar fi rău de loc. Am să fac colecta, și iacă dela mine cinci zloți buni, de început. Da de-ți ajută Dumnezeu«.

În biserică s'au mai strâns vre-o zece zloți și fișpanul Lunia își luă traista de piele în spate și porni peste munte.

Oamenii vorbiră în multe chipuri de plecarea lui. Ba că se duce în lume, ba că vreă să-și facă facerea, că nu mai poate ieși la cale cu femeia.

Dar în grabă îl uitară, căci lipsa nu i-o simția nimeni.

După cinci săptămâni un drumeț venia grăbit pe drum, cu fața spălată, cu vestmintele curate, și cu multă voie bună în binețele ce le dă sătenilor de departe.

»Măi oare cine să fie?« se întrebau și își puneau palma ștreșină la ochi să vadă mai bine. Dar drumețul se întâlni în capul satului cu un român, și acesta vesti în grabă și altora.

— »E fișpanul măi, bată-l sfinții, că s'a curățit de nu-l mai cunoști.«

Acasă femeia nu mai putea de bucurie când își văzù bărbatul sănătos. Copiii fluerau din fluericile de zahăr roșu, și tot

mușcau din ele câte-o sfărmitură. Dar fișpanul acum nu mai erà voios, ci o povară grea îl apăsà pe piept. Iată copiii, cari până acum se feriau de el, iată femeia care stà mai înainte să-l strivească, acum se gudură cu toții pe lângă el, ca niște câni flămânzi, ce dau din coadă în așteptarea brușului de mămăligă.

Femeii nu i-a spus nimic, dar a spus la alții, cum l-au tăiat acolo în spital, cum l-au cusut, și cum l-au pus apoi pe un traiu cu mâncări cum nu s'au mai pomenit.

Acum fișpanul începù să muncească toată săptămâna. Hainele copiilor se primeniră, femeia venià și ea între muieri, Dumineca după biserică, să spună o minciună, să bea un pahărel de vinars. Venià și nu se mai ascundeà de oameni.

Toată vara fișpanul munci, fără se mai simtă vre-o durere. Multe din crețele feții se întinseră, se luciră, și el credeà că de-acum a scăpat de tot năcazul.

Dar colo după ziua Crucii, când începură răcelile la munte, fișpanul simți o arsură într'o bună zi când muncià în baie. Ciocanul se opri de-odată, ochii fișpanului incremeniră, și răsufierea îi conteni să simtă mai bine ce a fost asta. Nu trebui să aștepte nici o minută, și începură ca tăișe de brice să-i umble prin măruntăi, îi veniră amețeli, și trebuiră alții să-l scoată din baie. Durerea lui veche se trezi mai cumplită cum a fost înainte.

Când îl duseră pe sus acasă, femeia pâli și ea și dujmănia și scârba de fișpanul,

o cuprinse îndată. Dar acum nu-i zicea nimic, căci mai aveà o nădejde: cât ce-i mai bine bărbatului, îl pune să meargă iar la spital. Și chinul cel mai mare l-a avut, până s'a alinat puțin durerea fișpanului. De-atunci femeia nu i-a mai dat pace. Numai să facă ce va puteà să meargă să se vindece.

Și în celea din urmă fișpanul nu mai puteà rămâneà acasă. Își adună câțiva zloți și porni. Dar aveà, când a plecat, și în tot drumul, o închipuire, care nu i-se deslușia bine: păreà că duce cu sine o unealtă stricată s'o direagă, păreà că el însuși nu-i om, ci o mașinarie hârbuită, care trebuie tocmită. Și când își închipui așa, mintea lui i-se păreà că-i desprinsă de el, că plutește el însuși de-asupra capului său, în aer. Și într'o clipă i-se întunecă înaintea ochilor, nu-și mai putù închipui nimic, ci căzù, strâns de dureri, pe-un colț de stâncă.

A doua zi daseră de el, niște români, țapăn.

— »Iacă măi, ăsta-i fișpanul dela noi. Se vede că n'au fost tari legăturile, ce i-le-au pus doftorii în spital.«

Și-l luară pe sus să-l ducă acasă. Și fișpanul mort erà și mai serios, aveà o față și mai strictă, ca și când ar fi vrut să zică: nu mă întrebați și nu întrebați nimic! Iar în colțul buzelor îi incremenise o nuanță de disgust, ca și când în clipa morții ar fi văzut pe cineva, pe care îl desprețuește și de care îi scârbă.

I. Agârbiceanu.

C O B O A R Ă . . .

*Coboară din zarea eternelor visuri
Zimbînd sub ninsoarea de lună,
Să-mi perd jalea ntreagă în ochii tăi limpeși
Și-un cântec să-ți tremur pe strună.*

*Să freamăte plopii și valea să plângă
Și luna în brasi să se culce
Și părul ce-ți curge în valuri de aur
Să mângăie fruntea ta dulce.*

*Pe umeri să-ți fluture mantia sumbră
Ce-o stringi tu la sinu-ți alene,
Și mulcom să-ți treacă pe fața bălăe
Un picur de roauă din gene.*

*Iar eu fermecat de făptura-ți de nimfă,
S'adorm în iluzii eterne,
Să nu simt în somnu-mi feeric și dulce,
Cum moartea sicriu-mi așterne.*

A. Cotruș.

Bogațiile miniere ale României.

(Continuare).

Puțurile de mână constituiesc și astăzi în multe locuri începutul lucrărilor de exploatare, până se atinge primul strat de petrol — căci e interesant a se ști că în România nu s'au făcut sondaje mai mari, ca de pildă cele din Galiția, pentru că petrolul se întâlnește aici la adâncimi mai mici. Sunt localități, în cari petrolul se întâlnește — pe anumite locuri — la 50—60 m. și până la o adâncime de câteva sute de metri straturile de petrol se repetă de mai multe ori. Aceasta depinde de structura și țesătura — așa numita »tectonică« — a terenurilor. În această privință România se poate considera ca cea mai norocoasă țară, care numără în zonele sale petrolifere 7—8 orizonturi de petrol.

Asupra petrolului — în urma importanței, ce și-a câștigat în ultimul timp prin derivatele sale — există o întreagă bibliotecă din toate punctele de vedere, atât științific (geologie, chimie, tehnologie etc.) cât și practic de economie națională, finanțe, industrie și comerț.

În România încă există o pleiadă de bărbați luminați, profesori, ingineri etc., cari în frunte cu savantul profesor Universitar și Director al Institutului geologic al țării Dr. L. Mrazec, au știut să creeze din științele referitoare la petrol o specialitate, care la rândul său — pe cum s'a dovedit și la al III-lea Congres internațional de petrol — a creat României un loc de frunte între țările petrolifere.

Voiu căuta să fac din aceste un rezumat, care să intereseze ... pe acei ce s'ar interesa.

Țin să insist mai întâiu întru câțva asupra teoriilor despre *originea petrolului*¹⁾, problemă la a cărei deslegare are și România partea sa de onoare.

Teoriile și ipotezele referitoare la originea petrolului ajung numărul de 100. Toate acestea se pot grupă în trei serii, 1) petrolul, de origine cosmică, 2) hidrocarburele, — petrolul e un compus de hidrocarburi — de origine inorganică și 3) hidrocarburele, de origine organică.

Petrolul de origine cosmică — nu se admite. Această presupunere se întemeiază pe găsirea unor incluziuni de hidrocarburi în meteorite. Aceste n'au importanță pentru deslegarea chestiunii originii petrolului.

Originea inorganică e susținută prin lucrările lui Berthelot Mendeleiev, apoi Charitschkoff,

Sabatier etc. Aceștia — întemeietorii acestei teorii nu mai trăiesc — erau de părere, ca prin acțiunea apelor asupra carburelor incandescente din sânul pământului s'ar produce hidrocarburi, cari ridicându-se în coaja pământului prin sisteme de crepături, s'ur acumula în unele locuri ca zăcăminte de petrol. Această teorie e combătută de cea mai mare parte dintre geologi, atât din punct de vedere chimic (că atari reacțiuni nu s'ar produce în sânul pământului) cât și din punct de vedere litologic, stratigrafic (că astfel de zăcăminte nu s'ar putea forma). În timpul din urmă, însă, argumentația aceasta nu se consideră suficientă și destul de întemeiată, pentru că de fapt atari reacțiuni se pot produce. Teoria însă, întru cât se referă la petrol, rămâne fără bază întru cât se susține, că deși există hidrocarburi în coaja pământului (în roce eruptive, în filoane de minereuri) ele nu au nici o legătură cu zăcămintele de petrol.

Totuș teoria aceasta e foarte interesantă din punct de vedere științific.

Când e vorba de hidrocarburi inorganice, ce ar veni din interiorul pământului trebuie să examinăm rocele (petrile) eruptive și mai de aproape magmele eruptive, cari fie în coaja pământului, fie la suprafață, răcindu-se, constituiesc rocele.

Studiul petrografic ne arată, că între mineralizatorii (vapori și gaze) ce se degajă din magme se găsesc și hidrocarburi. Deasemeni și analiza spectrală ne arată, că și corpurile cerești conțin hidrocarburi. Aceste (hidrocarburele) par a se forma în momentul consolidării magmei.

La o erupție destingem o fază de erupție magmatică (cât timp curge lava) și una post-vulcanică, din care rezultă solfatate, ape termale, mofete, fumerole.

Fenomenele postvulcanice rezultă prin degazificarea magmelor, ce se răcesc în coaja pământului. În unele fumerole se cunosc hidrocarburi. În ape termale vapori de apă degajați în timpul răcirii se găsesc încărcăți cu toate gazele, ce însoțesc degazificarea magmelor. Aceste ape circulă în coaja pământului și sub tensiunea gazurilor se ridică în cazuri favorabile (interven și motive de ordin tectonic) până la suprafață.

Fenomenele termale de adâncime produc filoane (vine) metalifere, cât timp cele de suprafață produc apele termale.

¹⁾ După Dl. prof. Dr. L. Mrazec.

Cercetările științifice au arătat, că apele termale de adâncime au hidrocarburi, cât timp cele de suprafață n'au, în cât carbonul joacă rol de reductor.

În definitiv se constată, că deși în coaja pământului se cunosc hidrocarburi, ele nu au nici o legătură cu zăcămintele de petrol, ce se cunosc astăzi.

Teoriile *organice* încă le clasăm în trei grupe, după cum susțin originea animalică, vegetală ori mixtă (și animală și vegetală) a petrolului.

Faptul, că șisturi cu pești din regiuni alpine (Germania) și mai ales din Carpați sunt bituminoase, ori că de multe ori corpul animalului e înlocuit de substanțe bituminoase, pe cum și taptul, că în laboratoare s'au obținut hidrocarburi de petrol din grăsimi animalice etc au condus pe unii oameni de știință (în frunte cu Engler și Höfer) la concluzia, că petrolul ar fi de origine animală. Se presupun în acest caz omoriri în masse a animalelor marine, provenite prin schimbarea bruscă a condițiilor de trai, lucru ce s'a repetat în mai multe epoce geologice.

Zuber vede în petrol un produs de fermentațiune putredă a celulozei din materii vegetale. Transformarea și descompunerea vegetalelor este iarăși de trei categorii a) o descompunere completă, în care oxidarea (prin bacterii) joacă un rol de frunte, b) o carbonizațiune a vegetalelor, când carbonul câștigă în detrimentul oxigenului și hidrogenului (în parte iar acțiune bacteriană) și c) un proces de astfel de putrefacțiune, în care carbonul și hidrogenul câștigă în detrimentul oxigenului, în cât nasc hidrocarburi.

După Zuber hidrocarburele zăcămintelor mari de petrol ar fi datorite fenomenului de bituminizare (putrefacțiunea închisă) a vegetalelor.

În mod general zăcămintele mari de cărbuni și zăcămintele mari de petrol se esclud.

Zăcămintele de petrol datorite rocilor mume argiloase provin din regiuni fără scurgere, cât timp straturile de cărbuni sunt datorite regiunilor deschise.

Lignitele de comun se găsesc pe marginea mărilor (din trecut sau chiar mai noi), până când straturile de petrol nu urmează această regulă.

Înainte carboniferului mai toți cărbunii sunt de origine marină. Masele colosale de alge au format cărbunele numit turbă, în cantități mari.

Cărbunii de origine turbieră se formează tot în regiuni de scurgere sau în regiuni lagu-

nare, mai mult de apă dulce, unde n'avem formare de săruri, de lacuri sărate. Se constată totuși, că în unele cazuri se poate produce în aceste regiuni și o bituminizare și atunci putem găsi în ele hidrocarburi lichide (un început de petrol) și roce bituminoase.

Concluzia este, că dacă petrolul e de origine vegetală, ar trebui să existe o legătură strânsă între straturile de cărbuni și petrol. Cu toate acestea o atare legătură între straturile mari de petrol și de cărbuni nu s'a putut demonstra.

Sunt în fine teoriile *mixte* (combinat din teoriile originii animalice și vegetale)

Susținătorii acestor teorii ne învață a crede, că petrol s'a putut produce și din animale și din plante. Se au în vedere în acest caz experiențele lui Engler, care prin destilarea grăsimilor animale știe să producă hidrocarburele constitutive ale petrolului, pe de altă parte se are în vedere teoria lui Zuber.

Într'adevăr trebuie să ne gândim că dacă astăzi, când se practică atâtea mijloace de distrugere, găsim în mări cantități enorme de animale (numai peștii depun sute de mii de ouă) cât de neasămănat de mare trebuie să fi fost numărul lor în epocile geologice trecute. Și când au urmat catastrofe în viața acestora ori numai schimbări prea brusce în condițiile lor de trai, trebuie să ne imaginăm, că cadavrele lor au dat naștere unor cimitiruri imense. Iar în cazul când aceste au ajuns îngropate în nămol, în straturi absolut impermeabile în loc de putrezire au trecut prin un proces de bituminizare.

De asemeni alții nu-și pot închipui, ca enormele cantități de vegetale, ce s'au înmormântat în coaja pământului în sutimi de mii de ani, să nu fi dat naștere măcar în parte petrolului.

Pentru teoriile mixte intervine în timpul din urmă în mod hotărâtor studiul microfaunei și microflorei, a plantelor și animalelor microscopice.

Doi chimiști germani, Krämes și Spilker, examinând nămolul de sub un strat de turbă dintr'un bazin aproape de Stettin au găsit substanțe cu hidrocarburi, ce se găsesc și în petrol și au stabilit părerea, că aceste substanțe extrase (un fel de ceară, ce seamănă cu ozocherita) ar fi datorite acțiunii unor alge (a Diatomeelor) cari conțin în celula lor picături de substanțe oleioase.

Potonié a arătat, că acest nămol mai e format de resturi de substanțe animale și vegetale, care toate au intrat într'o stare de putre-

facție bituminoasă, ce se produce mai ales în ape stătătoare. Acest nămol l-a numit sapropel, analizat de Engler s'a găsit, că acesta conține 24 la sută uleiuri gudronoase, ce se găsesc în petrol. Deci petrolul ar rezulta prin bituminizarea substanțelor organice de plante și animale mici (microorganisme) în nămolul apelor stătătoare.

Chestiunea originii petrolului n'a ajuns până astăzi la o deslegare definitivă și mai ales unitară. Ea diferă și după referințele geologice speciale ale țărilor petrolifere.

Întru cât privește România, atât originea, cât și distribuția zonelor de petrol stă în strânsă legătură cu tectonica specială a acestei țări.

Dr. V Meruțiu.

De jale.

Cum tremură pe culme codrul,
În zvon de lungă frământare,
Și ce duios suspină riul,
Din creasta undeii călătoare!

Cum clipește blânda lună
Prin valul zariștii albastre,
Și cum nu poate se 'nțeleagă
Durerea lacrimilor noastre:

Avem un ceriu cuprins de neguri,
Un ceriu de apururi fără stele,
Ne apasă desnădejdea crudă
Și amarul sorții noastre grele.

Cucernici ne alintăm privirea,
Spre tronul zărilor senine —
Iar graiul nostru ni-l cuprinde
Noianul tristelor suspine.

Suspină doina peste pajști
În faptul clipelor de sară
Și atâtea șoapte călătoare
Își plâng durerea lor amară.

Prelung ni se 'nfioară firea,
Căci noaptea 'n suflet ni s'așterne,
Și sbuciumul trudit ne aruncă
Pe valul lacrimii eterne.

Doar' jalnic cornul, de mai sună,
Prin coboriș de văi afunde...
Suspină și el astăzi bietul,
Supt jalea care ne pătrunde.

Dimineață.

Fălfâind sprintare'n slavă,
Gureșele ciocârliei
Cântă dragostea de viață
Peste holde aurii.

Copilași vioași și sprinteni
Duc la vad cirezile
Și de răsul lor sburdalnic
Freamătă livezile.

Fete mari momesc vițeii.
Dela poartă un moșneag
Cată'n urma lor pe cale,
Abătut de un gând pribeag...

Tinerete, tinerete,
Treci și'n urma ta nu știi
Câte doruri, câtă jale
Poartă tâmpile — arginții!

D. Crainic.

Suflete alină-ți dorul.

Suflete alină-ți dorul,
Nu cercă să 'nfrângi destinul!
Hărăzituți-s'a fie:
Plânsul — lacrima — suspinul

Nu mai desgropă trecutul!
E 'nsădar! morții nu 'nvie...
Ce mai alergi după umbre,
Biată inimă pustie?

Pune visurilor cruce;
Și nădejdi fără țal! 2
Peste amintiri aruncă
Al uitării negru vâl!

Păcatele părinților...

Zornăitul acela de lanțuri, mi-a atras luarea aminte de departe. Când m'am uitat în lungul străzii, am văzut un spectacol cu adevărat mișcător: Vinovatul, un copil ghebos și anemic, mergea înainte cu mâinile puse în cătușe, abia târându-și ruina și lanțurile, pe când jandarmul înalt și feroce, îl ducea cu arma din urmă. Priveliștea aceasta, în care s'amestecă ironia cu nenorocirea, avea ceva din batjocura și nepotrivirea multora din lucrurile omenești, ca un simbol dureros al neorânduvelilor de pe pământ.

M'am luat atunci pe urma acestui convoiu straniu, nedumerit asupra vinei, care ar fi putut apăsa umerii schilodiți a acestui nevolnic. — Copilul cel ghebos și cu fața suptă, pășea dibuitor în tăcânitul lanțurilor, căutând blând și împăcat înainte, cu mâinile întinse și curmate de cătușe, ca într'o implorațiune de milă. Cooșă din spinare, se gurguiă în ceafa lui scofălcită și-l îndesă spre pământ, ca un pumn enorm care-l condamnă și-l lovește. — Jandarmul din urmă, voinic și ceremonios, cu casca de fier legată pe sub bărbie, cu carabina în mână, călcă înțăpat, îndârjit oarecum, că e silit să-și rărească pasul, după mersul nesigur al vinovatului.

Stăpânit tot mai mult de curioșitate, m'am apropiat cu grijă de jandarm, așa din mers și l-am întrebat politicos:

— Ce-a făcut nenorocitul acesta?

Jandarmul, care era în exercițiul funcțiunii, mi-a răspuns grav, numai printre buze, părând că nici nu mă vede, căci ochii lui priviau înainte la cel încătușat:

— O crimă...

— O crimă? — așa de păcătos cum e el?

Jandarmul adaugă tot printre buze numai și fără să se uite la mine:

— A omorât pe tată-su.

Eram cuprins de-un adevărat neastâmpăr și-ași fi dorit să aflu totul, să înțeleg ce s'a întâmplat, să mi-se spue toate peripețiile, dar jandarmul aspru nu-mi vedeă curioșitatea și sbuciumul, ci-și ținea drumul dârz înainte. Când am vrut să-l mai întreb ceva, omul ordinei s'a încruntat și mi-a spus scurt, ca și când ar fi vrut să termine vorba:

— Îl duc la parchet, — noi n'avem voe să vorbim cu publicul, când ducem sub escortă...

Când am auzit de parchet, m'am bucurat, căci cunoșteam pe procuror și puteam astfel să aflu taina crimei celei neînțelese. — M'am ținut tot drumul pe drept dânsii, purtându-mi ochii când la beteagul vinovat, când la jandarmul aspru, înfiorat de zornetul lanțului și tristeța convoiului singuratic.

* * *

Grăbind pașii, am ajuns mai înainte în cabinetul procurorului. — Prietinel meu cunoștea cazul, căci primise c'o zi înainte hârțile cu primele cercetări făcute la fața locului.

Răsfoiam tocmai dosarul acela, călăuzit de procuror, când a intrat inculpatul.

Ne-am uitat la dânsul lung. Se oprise timid și inconștient, cu mâinile tot în cătușe ridicate ca într'o rugăciune, căutând nesigur împrejur cu ochii lui spălăciți. Fața-i trasă, de-un blond pistruiat, părea modelată într'un boț de ceară veche. Cum stă gheboșat, atârând ca o bleandă de umerii ridicați, — mâinile lungi îi treceau de genunchi, de mai s'ajungă pământul cu degetele lui exagerate.

Am lăsat pe vinovat să colinde pereții și tavanul cu privirile lui distrase și în liniștea, care se făcuse în birou, ne-am căutat de răsfoit dosarul, căci eu eram tot mai setos de-a află tot misterul.

Iată amănunțele culese din frunzărirea cercetărilor:

Leonida Georgescu, — așa se numia vinovatul — de 21 ani împliniți, în ziua de 6 August an. c., dominecă, pe la oarele zece dimineață, a împușcat pe tatăl său Neculai, pe când acesta jucă cărți la o masă cu alți consăteni, la cafenea pe care o avea în comuna Gâldău.

Înainte de săvârșirea crimei, se repetase o veche ceartă între tată și fecior, în care părintele ocără-se pe băiat că de ce beă, amenințându-l c'o să-l goniască dela casa lui. — Leonida a spus atunci cu furie lui tată-su: — „Am fost prost, de nu te-am trimis la cer, dar acum am să te trimit. . . .” Nefericitul părinte și cei dela masa de joc, n'au luat în samă vorbele *nebunului*, căci erau obicinuiți cu aiurările lui și și-au cătat de cărți. Leonida, care ascultă de un îndemn ascuns, s'a dus liniștit în camera lui tată-su, a luat un revolver arnăuțesc din cui, încărcat cu șase focuri și întorcându-se la cafenea a deschis ușa și-a tras din prag asupra lui tată-su de trei ori.

Însuș victima, care n'a murit decât a doua zi la spital, a dat primele declarațiuni jandarmilor, asupra celor întâmplate. Între altele a recunoscut, că fiul său rămăsese de mic cocoșat, că avea atacuri epileptice și se dedea la beție. Prevenitul e drept, că obișnuia băuturi spirituoase, mergând până în a bea spirt denaturat. . . .

Am mai găsit în dosar și alte pozițiuni importante: — Dobrița Georgescu, mama lui Leonida, afirmă că acesta de mic suferia de epilepsie. că bea mult și că e de un caracter rău. . . . Mai de parte, iată cum se exprimă sora preve-

nitului: — Fratele meu, de mult timp vorbiă cuvinte fără șir și chiar în dimineața când a omorât pe tata, mi-a spus că a văzut pe Dumnezeu, care i-a zis că tata este dușmanul lui, căci a căzut cu genunchiul preste dânsul și i-a tăcut coașa. După ce a săvârșit crima, a venit la mine fuga și mi-a spus că Maica Domnului i-a poruncit să omoare pe tata. . . .“

După ce mi-a indicat toate aceste puncte din dosar, procurorul a procedat la interogarea criminalului, care în tot timpul acesta a stat în picioare și a privit la noi și împrejur senin, fără să fi arătat vr'un semn de durere sau îngrijorare asupra actului său.

— Leonida, ia spune tu cum ai omorât pe tată-tu?

La întrebarea aceasta criminalul se uită pe pereți fără ca să ne ieă în samă și părea de un calm și împăcare îngerească.

— Ei ne spui?

El se întoarse la noi cu toată nevinovăția:

— Ce să vă spun?

— Cum ai omorât pe tată-tu?

El ridică atunci din umeri cu silă:

— Parcă voi nu știți.

— Știm noi ceva, dar nu suntem chiar lămuriiți.

Leonida zimbește trist și ridică iar din umeri, uitându-se pe pereți neluator în samă, fără să răspundă ceva.

— Ce rău ți-a făcut tată-tău, ca să-l împuști?

Criminalul trăsare șa speriat:

— Tata nu se închină, — abia făcea o cruce și s'aruncă în pat ca să doarmă, el eră fără credință în legea creștină. . .

— Și ce pagubă îți făcea ție cu asta?

Cela priviă tot mai speriat:

— Dacă ar a fi fost credincios, se rugă lui Dumnezeu să mă tămădue din păcate, dar el mă vedeă beteag și mă bătea în loc să se închine.

— Ori cum, dar să-ți împruști tu pe tată-tău.

— Tata eră dușmanul meu. Dumnezeu mi-a spus că dânsul a căzut pe mine și mi-a făcut ghebul din spinare.

— Tu ai văzut pe Dumnezeu?

— Mi-se arată de multeori drăguțul.

— Și ce-ți zice?

— Ca să trimit pe tata sus, la osândă.

— În ziua aceea, cine te-a mînat să iei revolverul și să dai în tată-tău?

— A venit Maica Domnului și mi-a poruncit să omor pe tata, ca să ascult pe Dumnezeu. . . .

Cu aceste din urmă vorbe, nevolnicul se face mai palid decât ceara veche, se scutură ca de-un cutremur lăuntric, obrazul i-se contractează chinuit și învîrtindu-se în jurul lui însuș, se sbate în convulsii sgarcite, rămânând tot în picioare, cu mâinile întinse ca într'o invocațiune. Această stare a durat câteva secunde, după care Leonida a devenit abătut, n'a mai răspuns la nimic, căzând într'o stare de toropire. Întrebat în urmă despre răul de care a fost cuprins, n'a putut să ne răspundă, decât că nu știe nimic și că adeseori este apucat de astfel de ameteți.

Toate cele văzute și auzite mă tulburase până la sdruncin, plecând din cabinetul procurorului, ca după un vis greu care mă amețise. Mult timp după aceea, nu m'am scăpat de urmărirea viziunii celei chinuitoare.

* * *

După câteva luni dela întâmplarea aceasta, cum eu eram mutat cu slujba într'un alt oraș, mă trezesc c'o scrisoare neașteptată, din partea procurorului, amicul meu din orașul de unde plecasem. O copiez aici în întregime, pentru că aruncă ultimele lumini, asupra tristului caz de care m'am ocupat:

Iubite amice!

Fiindcă știu cât te-a interesat întâmplarea cu cocoșatul Leonida, cel care și-a împrușcat pe tată-său, te vestesc că criminalul acesta a trecut din mâinile justiției, în acele al medicinei legale. Iată cari au fost concluziile medicilor experți în aceasta privință, — îți trimit numai închiera, căci raportul medico-legal întreg e prea voluminos:

. . . . „Dacă facem sinteza cercetărilor noastre, reiese până la evidență, că prevenitul Leonida Georgescu este un bolnav de minte, la care constatăm o asociațiune morbidă. *El trebuie să fie un ereditar*, care dela naștere a manifestat alterațiuni fizice și tulburări mintale, — fapt care au făcut ca facultățile lui intelectuale, morale și sentimentale să rămâie nedesvoltate. . . . Ideile delirante mistice de care a fost stăpânit, nu sunt decât manifestațiuni monomaniace, *în legătură cu slăbiciunea sa mintală înăscută*. . . .

„Cât timp s'a găsit în observația noastră, el n'a fost capabil să dea un răspuns precis, asupra cauzei care l-a determinat să săvârșească omorul. — „De frate, zice el, nu eră creștin, nu se închină!“ . . . Acesta eră singurul gând, care-i revenia mai precis. . . .

„Avându-se în vedere modul cum s'au succedat faptele săvârșite, reiese, că Leonida Georgescu a lucrat sub stăpânirea unei puteri, căreia nu a putut să reziste, adecă sub stăpânirea unei stări bolnave. . . .

„Crima lui Leonida Georgescu este îndeplinită sub forma unei furii și a unei impulsii brusce și instantanee, de care n'are conștiință și de care, odată-ce a săvârșit-o, n'a păstrat decât o amintire vagă. . . .

. . . . „Din cele mai sus descrise, conchidem că inculpatul este un alienat

epileptic și alcoolic, și sub influența unei impulsii epileptice, a comis crima ce i-se impută și ca atare nu poate fi responsabil.

„Este absolut necesar ca el să fie internat într'un ospiciu de alienați“...

Rândurile acestea venite ca din senin, m'au adus în tulburarea și sdruncinul prin care trecusem la început, trezind în sufletul meu toată amintirea întâmplării celei triste. La revelațiunea

aceasta sinistră, am revăzut în minte pe cocoșatul cel monstruos, oprit timid și inconstient în fața mea, cătând nesigur împrejur cu ochii lui spălăciți. Cum stă gheboșat, atârând ca o bleandă de umerii ridicați, i-am văzut sarcina hidoasă din spinare și-atunci mi-s'a părut că în locul cocoșei, eră genunchiul îndoit a lui tată-său, cu care apasă brutal și-și condamnă generațiunea lui blăstămată...

Ioan Adam.

MELANCOLIE.

*O, noapte loc de pace în negurile tale,
Îmi aflu cuib gândirii și cântului de jale,
În tine-mi simt mai dulce suspinul suferinții,
Când îmi desvălui lumea în negurile minții;
În vraja ta durerea pe 'ncet să mulcomește
Și gându 'n necuprinsuri în sboru-i pribegeste.
O lacrimă de jale cu amintirea plânge,
Ca floarea fe ruine, nădejdea mea să stînge,
Misterioase doruri mă leagă cu trecutul,
Căci sunt ursit pe lume să 'nsăt nestrăbătutul.*

*Vedenii mă 'npresoară cu zimbete perdate
Și 'n ceața amintirii văd vremile trecute.
Te văd plăpânde înger cu umeri albi de zină,
Cu ochi adânci, albastrii, cu fața ta senină,
Cu formele rotunde, cu sinurile pline,
Cu tamplele ascunse sub buclele blondine;
Pe buze-ți rătăcește un zimbet de iubire
Și genele le culcă visări de fericire,
Pe pernă luna-și tremur' dănoasele resfrângerii
Și fruntea ți-o desmiardă aripile de îngeri,
Domol coboară pacea pe blânde pleoape
Și par'că-ți sună 'n liră vr'un înger pe aproape.
Dorm visurile scumpe și-'n glastre trandafirii,
Deasupra ta veghiază aripa fericirii,
Iar eu în reveria ca 'n noapți orientale,
Gândind cu dor la tine, torc cântece de jale.*

*Azi văd aievea vieața, cu drumurile grele;
O sbatere eternă de patime rebele,
O largă frământare ce-atomii îi preschimbă*

*Ce încă n'o 'nțelege a vremurilor limbă,
O taină ce te minte din leagăn pân' la groapă
Din care omenirea cu suferinți s'adapă.
În mine să întinde pustiu fără de zare,
Ruine să înșiră sub doliul de 'ntristare,
Cad visurile frânte ca într'o neagră noapte,
N'auzi în întunerec nici bucurii, nici șoapte;
Prin tristele ruine trec vânturile morții
Și zac învinse doruri sub vijelia sorții
Și gloate de ispite, tirana îndoială,
Ce 'ncontra lumii noastre pornirea mi-o răscoală.
Acolo sunt prăpăstii, jelițe și pustiiuri
Și dulcile iluzii în tristele sicriuri,
Pe-acolo bat ecouri din lumi perdate 'n zare,
Cobiri de cucuvae, suspine plângătoare
Și bate vijelia ca 'n țărnișii vieții,
Pe-acolo nu pătrunde argintul dimineții
Și numai gândul dornic, o pasere răsleață,
Să perde fără urmă în zările din ceață,
Vrăjit de lumi albastre așa de mulcom sboară
Și-'n calea lui pribegă să 'nalță și coboară.*

*Îmi place-atât o, noapte în farmecile tale,
În cântece de doruri, în cântece de jale,
Căci vieața mea sârmana, senină nici când nu e,
În a gândirii mele sihăstră cetățue;
Zădarnic azi cu lacrimi mai caut bucuria,
Căci soră dulce-mi este de mult melancolia
Și numai doar în tine mai aflu dulcea pace,
Când dorul greu al morții în suflet nu mai tace.*

A. Cotruș.

Bărbații noștri.

De Dr. Cassiu Maniu.

Bărbăția și civilizațiunea sunt noțiuni sociale corelate. Bărbăției romane avem să mulțumim începuturile neîntreruptului triumf al adevărului și al dreptății. Marii gânditori ai neamului nostru: un Bărnuțiu, un Cipariu, un Cogălniceanu — apelează mereu la virtutea bărbăției. Nădejdele noastre sunt bărbații noștri! Un bărbat român trebuie să fie rezultatul pipăit a civilizației și culturii înalte românești ca se reprezinte idealul bărbăției ce dorim ferbinte să se întrupeze.

Când întrebăm, că unde e civilizația română, numai un răspuns avem: acolo unde găsim bărbăția română. Civilizațiunea atunci are caracterul sănătății și integrității, când produsul său se afirmă prin o pleiadă bogată de indivizi de inimă, de inițiativă și de voință. Cu cât să rădesc mai mult aceștia, cu atât mai mult trebuie să căutăm a vindeca izvorul răului, defectele fatale ale civilizației falzificate. Ce e cauza dispariției bărbăției străbune?! pentru ce nu avem astăzi bărbați destoinici și în număr îndestulitor? Aste sunt enigmele istoriei noastre, cari numai azi se pot explica, când tot mai mult prindem a înțelege ce este adevărata civilizație și care este pârghia ce o înalță treptat.

Adevărata civilizație este puterea creatoare a facultăților spirituale active. Pârghia ei este educațiunea proprie națională.

Învălmășeala continuă de popoare, războaiele, lupta continuă pentru interesul material, ce ține în continuă dezechilibrare conștiința ne dând răgaz națiunilor pentru a se dedica progresului cultural, au adus și neamul nostru în situația groaznică de a fi năpăstuită de educațiuni străine de geniul său, dușmane trebuințelor sale. Cu cât a pătruns mai adânc în straturile sociale românești elenismul, grecismul, franțuzismul, germanismul, slavismul și ungurismul, cu atât mai denaturată a devenit și civilizația noastră.

Educația străină a fost ca o grindină pentru afirmarea talentelor rasei românești.

Neamul românesc are lipsuri pe toate tărâmurile atât politice cât și materiale. Oare educațiunea străină: produsul lipsurilor de tot felul a francezului, ungurului, neamțului, grecului sau a muscalului, vor putea delătura lipsurile neamului nostru? Oare educațiunea străină va putea să ne prezinte ochilor sufletești comoara limbii noastre, rezultatele muncii

noastre, importanța noastră? Poate ea să ne dea încrederea în propriile noastre talente și puteri morale?!

Valoarea unui neam numai după rezultatele educațiunii proprii naționale se poate aprecia. Dacă ne plângem mereu că nu avem bărbați, pentru ce să nu începem odată a vedea și lipsa educației naționale, pentru ce nu luăm măsuri concrete pentru a înființa în tot locul institute unde generațiile tinere să fie împărtășite de acele îndrumări pentru viață, cari îi vor preface în bărbați de inimă, de inițiativă, de voință luminată?! Pentru ce nu ținem congrese, în cari educatorii neamului să-și împărtășească experiențele lor și astfel se trezească interesul obștesc pentru lucrul cel mai prețios: pentru civilizațiunea cea serioasă, cea adevărată a unui neam, ce aspiră la cea mai înaltă cultură proprie națională?!

Dacă ne-am preocupă mai înainte de toate de lipsurile reale ale neamului, dacă am răspândi ideile morale, științifice și estetice în sânul poporului nostru, în loc să ne tot vârâm în haïna civilizațiunilor străine, dacă am contribui ca spiritul neamului românesc să fie preocupat de munca isbăvitoare a zidirii temeliilor îmbogățirii spirituale și materiale a fiecăruia membru din societatea noastră, — s'ar spori uimitor numărul *bărbaților* cu adevărat, de cari avem trebuință.

Să ne îndreptăm dar toate eforturile noastre într'acolo ca să ne lăpădăm de educația străină, să ne apărăm mai întâiu familia și școala. Să nu uităm, că chestia asta este adevărata chestie de a fi sau a nu fi!

Bărbații noștri, să dea exemplul!

» *Acela, care într'u adevăr sbiciuește și pedepsește până la sânge ambiția și gloria vană, este criticul, care recunoaște și laudă binele, analizează și dovedește erorile și defectele operei, lipsurile naturale și viciile organice a-le autorului cu vădita calmitate a unui judecător just (profund cunoscător de oameni și împrejurări), cu mâna nemiloasă, dar respectuoasă a unui chirurg liniștit. Acela e critic, care chinuiește când aplică tăieturile de cuțit precise și sigure, dar' în acelaș timp îndepărtează ori-ce motiv cinstit de a putea fi privit și tratat cu ton înalt, ca un dușman ori ca un secant...!* » *Edmondo de Amicis. (Despre Critici).*

Spiritul poeziei.

(Le conte du Lutin, de dna Lucilla Kițu).

Eră în luna lui April, când rându-nelele revin să ciripească în tufișurile verzi, când silfii danțează în amurg, în aerul înbalsamat de mirosul florilor de malin.

April este ținereta, care surăde în surâsul florilor abia deschise, care ciripește în cântecul paserilor!

April sunt visurile primăvăroase, cari fac să bată inimile tinerilor. Eu mă simțeam mai tinără ca totdeauna. Cei șase-sprezece ani ai mei îmi sbârnăiau la ureche cântece vesele.

Eram fericită și veselă; însă dacă m'ar fi întrebat cineva despre cauza veseliei mele, n'aș fi știut să-i răspund.

Mi-se părea că azurul cerului eră mai curat, că soarele aveă mai multă strălucire, că viorelele erau mai mirositoare, și toate le vedeam printr'o rețea fermecată, sub cele mai suave colori de curcubeu. Soarele se plecă spre asfințit și, în lumina care împurpură orizontul, se părea că văd un roi de mici ființe înaripate, cari înaintau spre mine; și puteam acum deosebi marile lor aripi de gaz cu mii de colori, și auziam freamătul lor armonios.

»Bună seara!« îmi zice un mic glas suav ca de flaută, »bună seara!« Și ieșind din mijlocul drăgălașului roi, care se împrăștiă prin ramurile arborilor, una din aceste mici ființe fantastice veni și se așeză pe umărul meu.

Nu; tot ce închipuirea unui poet poate concepe mai drăgălaș eră departe de farmecul acestei făpturi aeriene.

»Bună seara,« — urmă el. — »Eu sunt spiritul Picătură de rouă.«

Și în adevăr, acest nume i-se potrivea; pentru că corpul lui, nu mai mare decât tulpina unui crin, eră mai limpede decât lacrima, care cade din întunecoșii ochi ai nopții.

»Vino, dulcea mea visătoare,« — îmi zise el; — »tu cunoști menirea mea de spirit. Copil caprițios al unei raze și al unui parfum, eu plutesc seara în negurele aburoase, cari se cobor pe dealurile verzi, și mi place să istorisesc tinerelor fete minnuile acelor stele depărtate, în cari locuesc eu. Vino, dulcea mea visătoare; ascultă; eu trebuie să termin înainte de a se ivi luna pe cer.«

Apoi povestii:

»E mult, e foarte mult de atunci, o frumoasă fecioară locuia pe această planetă. Ea umblă prin lume încântând toate sufletele prin zeiasca sa frumuseță, și lăsă în urma sa o lungă brazdă de lumină.«

»Bărbați, femei, copii, toți se îngrămădiau în jurul ei, ca să audă cceștile armonii cari ieșiau din lira sa, făcută dintr'un metal de a cărui strălucire ochiul omenesc rămâne uimit. Se aflau chiar muritori, cari puteau repeta cântecele ei; și acești rari aleși erau încărcăți de toate onorurile pământești. Cu fruntea încununată de lauri, ei ingenuchiau la picioarele frumoasei fecioare și, cu ochii ațintiți în ochii ei luminoși, serbătoriau prin cântecele lor pe rând gloria, dragostea, frumuseța. Fecioara încântătoare locuia în munte de cristal, la picioarele căruia se desfășurau văi rizătoare cu izvoare limpezi, paduri de mirți și de portocali, lacuri ale căror unde legăneau minunate flori.

»Multă vreme a fost ea iubită și adorată pe planeta voastră; multă vreme dulcile sunete ale lirei sale au fost mângâierea sufletelor curate și simțitoare.

Pe ea o urmă trubadurul în drumul său aventuros; ea umplea de farmec sul fletul tinăr al visătoarei castelane.

»Surâsul ei împoporă pădurile, munții și râurile de silfi, de gnomi, de salamandre, de feluriți genii ai apelor și aerului.

Atunci rătăciam pe urma frumoasei fecioare, din zori până în amurg și din amurg până 'n zori; pluteam, primăvara, pe ramurile înverzite și ne legănam împinși de zefiri pe undele lacurilor, iarna făccam mii de glume cu tinerii și cu fetele.

»Pe acele vremi fericite domniă credința, nevinovăția, naivitatea.

»Puțin câte puțin oamenii se schimbă; alte credințe veniră să ieă locul celor vechi. Un monstru înfiorător se năzui, și acest monstru deslănțui o cumplită furtună în contra noastră. Frumoasa fecioară, părăsită, plecă din lumea voastră plângând. Cuprinși de frică, noi am trebuit să fugim în alte locuri.

»Vezi tu« — urmă Picătură de rouă — »vezi tu acea palidă stea, care scân-

teiază la răsărit? ei bine, acolo s'a refugiat încântătoarea.

»Oh! această țară e minunată; e țara visurilor. Totul e de a o albastră lucire de lună. Munți de opal se înalță acolo, cu păduri de arbori uriași, din cari ori ce frunză ți-ar putea povesti mii de basme încântătoare.

»Într'o înaltă turlă de ivoriu, încântătoarea doarme pe un pat de mărgăritare și de safire; ea ține în mână un buchet de trandafiri, pe care-l mișcă ușor. Din când în când câte un surâs trece pe buzele ei, și mâinile ei lasă să cadă câte una din aceste flori

»Atunci un frumos vis se coboară pe pământ, vine și cuprinde imaginațiunea unui om, și voi numiți poet pe acest om cercetat de un vis frumos.

»Altădată poezia trăia din viața noastră; astăzi ea și-a găsit adăpostul în vis.

»Bună seara, bună seara tinăra fată!« — murmură geniul; — »luna s'a ivit la orizont asemenea unui mare mărgăritar luminos; trebuie să te las, seara bună!«

Seara bună, fragedul meu geniu, încântător copil al aerului, Picătură de rouă incurcubeiată. Când noaptea își va întinde pe pământ aripile sale de gaz negru, vei mai veni tu iar, să-mi spui poveștile tale albastre, în fundul pădurii, sub arborii inverziți, cari legănați de vânt ne ating cu crengile lor îmbalsamate de mirosul primăverii?

Au clair du rêve.

Poezii de Dna Lucilla Kițu.

Gingașa poveste reprodusă mai sus, frumoasă ca visul unei fecioare sau ca poezia vieții la vârsta de 16 ani, cuprinde sub vălul diafan al unei închipuiri poetice și o întreagă teorie modernă asupra poeziei. Multă vreme s'a crezut, că miraculosul este o parte esențială a poeziei, și un gen întreg de poezie literară, anume poezia epică, se credeă a nu mai fi posibilă astăzi, ne mai fiind cu puțință miraculosul care dispare mereu dinaintea științei și care nu mai există decât în basme sau, numai ca alegorie și simbol ori ca fantastic caprițios, în poezia literară. Mai mult; unii erudiți și scriitori din școala naturalistă, cu E. Zola în frunte, susțineau că întreagă poezia are să dispară schimbându-se în știință. Izvorul inspirațiunii ei nu va mai fi decât visul, singurul ei refugiu. Îotocmai cum

ne spune Spiritul poeziei în frumosul basm al dnei Lucilla Kițu: »Odinioară poezia trăia din viața noastră; astăzi, ea și-a găsit refugiul în împărăția visurilor.«

Însă, căutând la înțelesul mai acoperit al acestei drăgălașe povești, vedem, că, sub o fină ironie, ea conține sau, cel puțin, se poate lua și ca o critică a nouăi teorii a poeziei. În adevăr, visul, idealul și misteriosul sunt bogate izvoare ale inspirațiunii poetice. Dar poezia nu trăește numai din ele. În viața reală și în natură se află o poezie cu atât mai frumoasă și mai sublimă, și cu atât mai dulce, și mai întăritoare de suflet, cu cât este mai adevărată, cu cât ne deșteaptă în minte prin glasul ei fermecător minutele unei vieți trăite sau sperate. Fenomenele vieții, ale naturii noastre planetare și ale universului, văzute în lumina științei moderne, sunt mai poetice și mai minunate decât toate minunile basmelor și ale miturilor vechi.

O probă despre aceasta ne dau însăși frumoasele poezii ale autoarei, a cărei povestire alegorică am reprodus-o aci. În ele se oglindesc nu numai visul și idealul, ci și viața reală și natura cu bogatele ei frumuseți. Când am cetit într'o seara, sunt acum opt ani, în cercul profesorilor din Craiova, povestea despre Spiritul poeziei, nu cunoșteam decât câteva din poeziile dnei L. Kițu, publicate în »L'année poetique« alui Fuster și în ziarele din București »La Roumanie« și »La petite Roumanie«. Azi avem înaintea noastră un frumos volum de 200 de pagini. Și în poeziile din acest volum, de și el poartă titlul »La lumina visului«, nu vedem numai visuri. În adevăr, din el respiră dulcele parfum al tinereții, cu farmecul primelor ei visuri și aspirațiuni și a primelor palpități ale inimii. Însă alături cu frumusețile unei lumi ideale găsim răpitoare tablouri ale naturii, și găsim cugetările unei scriitoare cu o cultură clasică, zăgrăvite în versuri pline de o dulce melodie.

Ca probă reproducem mai jos două din aceste poezii¹⁾, cari însă, în traducere și în o traducere nerimată, pierd mult din frumuseța și farmecul lor din original. Am fi dorit, ca toate cântecele sale, pe cum și alte lucrări în proză, doveditoare de un distins talent, să ni-le dea însaș autoarea în limba română. Să sperăm însă, că cel

¹⁾ Le vom da în numărul viitor.

puțin în viitor nu ne va fi refuzată nici această plăcere. Limba română, deși e departe încă de gradul dezvoltării și fixității, la care a ajuns limba franceză, ne place a crede, că e tot așa de dulce și armonioasă; ba poate, prin farmecul virginial al tinereții sale e mai întocmită pentru poezie decât surorile sale din apus, cari au avut câte două și câte trei și mai multe epoce de glorie literară. Cine ne spune, că triumful câștigat de V. Alexandri, prin *cântecul gîntei latine*, la Montpellier, pe când în acelaș timp oștirea României câștigă triumful gloriei militare pe câmpiile Bulgariei, nu-l datorim cel puțin tot așa de mult limbei noastre, ca și marelui talent al bardului nostru național, cum zicea odată cu mult temeiu dl A. D. Xenopol?!

M. Strajan.

La mormântul profesorului pensionar Nicolae Pănescu în 19/5 1899.

Un moment! Nu-l luați din mijlocul nostru cioclilor! Ne avem și noi dreptul; noi profesorii! Nu grăbi umbră candidă! Doar între noi ai petrecut greul vieții; doar împreună ai tras în bine și în rău muncind la luminarea tinerelor generații, câte s'au părăndat în decursul alor 30 ani, cât ai dascălit la gimnaziul nostru. — Ai fost prototipul dascălului modest și cinstit, coleg sincer și de toți iubit; fără pretenții de a te impune, îndatoritor și de-o sânguință exemplară. Cu cinstea ta înăscută nu s'au împretinit egoismul și lingușirea. Pururea ai ținut cu sfințenie de preot la tradițiile acestei școli, pășind pe urmele înaintașilor inimoși. Cuvânt de hulă n'a ieșit din gura ta, pizma și răutatea nu ți-au turburat sufletu-ți pașnic. Te-ai știut încălzi pentru pornirile bune — sprijinind din sărăcia ta de dascăl orice mișcare culturală românească. Membru iubit ai fost la toate păturiile vieții sociali românești a Blajului nostru; și cu glumele-ți nevinovate totdeauna ne-ai înveselit. Pierderea ta, veteran coleg, lasă sincere regrete în inimile tuturor celor cari te-am cunoscut.

Și acum când, trupu-ți rece descinde în mormânt, iar sufletu-ți blând și senin pleacă dintre noi, pe a veșniciei poartă o sfântă rugă avem și noi: întălnind în pan-

teonul nemuririi umbrele marilor dascăli din vremuri, cari cu strălucirea lor au dus în depărtări vestea Blajului nostru, fi solie bună; spunele, că trăim vremuri grele, dar nu ne lăsăm ademeniți de profeți mincinoși, ci cu toate acestea stăm la locul nostru; spune-le, că ne nizuim să sădim în sufletele fragede ale tinerimii credința în Dumnezeu, dragostea și alipirea de limbă și neam și iubirea de patrie; că ținem la tradițiile hărăzite dela dânsii; spune-le, că ținim a crește, caractere, cari să nu se lasă a se clătina ca trestia de vânt; spune-le, că învățăm tinerimea să respecteze cinstea și să desprețuiască pe lingușitori. Pe urmă roagă-i ferbinte — să planeze cu spiritul lor fără prihană asupra noastră a tuturor — să usuce neghina și polomida din holda curată; să reverse în inimile noastre din belșug dragostea de lege și neam; să ne fie pavază sigură contra ispitelor, ce ne încunjură; iar noi în schimb îți juruim la marginea mormântului, că-ți vom păstra amintirea în veci!

G Precup.

Sonnet.

A Masabielei stânci în-ărunțite
Și încă vârfurile 'n zări senine,
Si fură chipul mult visatei zine
Din plaiuri dulci și veșnic înflorite.

Aluzi și îngânarea apei linc
Alunecând prin pajști inverzite;
Iar paseri glăsniind doiniri vrăjite
Surprinzînd rosicea gingașei Regine.

La peșteră nu-i chipul Bernadetei?
O, ea-i, — petrece 'n dulce aiurire...
Maria doar ascultă ruga fetei!

De-odată-al Mamei chip din nori se rupe,
Cu'n glas domol tăcerea întrezepe:
„Eu sunt Neprîhănită Sămislire“.

Dela Bistrița.

S C R I S O A R E A III.

(Icoane din temniță).

În scrisoarea trecută am stăruit mai mult asupra învățăturilor anarhiste și socialiste și am zis, că nu orice învățătură nouă însemnează un paș spre progres, ci de multe-ori un atentat la progresul moral al omenirii. Și am adus în legătură aceste învățături cu cei câțiva socialiști și cu anarhistul, care se rătăcise prin temniță.

De astă-dată îți voi descrie pe scurt vederile întemnițaților naționaliști și ciocnirea, ce se dă une-ori pe tema discuțiilor, ce se țineau în jurul socialismului și naționalismului. Viața zilnică cu toate impresiile ei îți-o voi descrie numai în scrisoarea viitoare. E prea tristă și desvălește prea multe păcate, decât ca să te introduc în tainele ei dela început.

Mai aproape de real ca oameni de carte întemnițații naționaliști, cari toți pătimiau pentru scrisul și cuvântul *lor*, se părea că înțeleg mai bine rostul vieții, cel puțin al vieții, pe care o trăiește un popor între hotarele unei țări ca a noastre. Înțelegând bine că evoluția unor neamuri ca naționalitățile dela noi nu poate fi decât foarte naturală și fără nici un salt — în discuțiile lor adeseori accentuau, că însemnătatea naționalismului nu e de toate zilele, ci că rostul acestuia e chestie de viață pentru ori-ce neam, care trăiește între astfel de relații, între cari trăim noi. Nu-i demagogism gol afirmarea și lupta pentru întărirea simțămintelor și așezămintelor culturale naționale, ci *supremul principiu*, care îndrumă și întărește viața naționalităților. Astăzi când fiecare popor se zbate, *ca să fie*, fie chiar pe ruinele altui popor, e foarte riscat lucru a-i da tu însuși mână de ajutor acelui popor pentru a te nimici pe tine însuși. Mărturisind dogmatismul socialist și anarhismul destructiv, debutând cu internaționalismul tău, te vei trezi în urmă, că îți-ai declarat război ție însuși și vei constata în mod fatal, că „progresul“ tău nu-i altceva decât o înaintare grabnică spre sinucidere.

Cu pilde înșiruite din istoria neamurilor căutau și știau naționaliștii să dovedească, că acele popoare, cari nu s'au nizuț, să-și formeze și să-și întărească individualitatea lor proprie, au pierit, iar din contră acele neamuri, cari s'au sdrăduit ca din principiul naționalismului să-și formeze normă de viață, trăiesc. Germania prin rigoarea, prin care și-a păstrat integritatea curată a personalității sale dela începutul plămădirii sale, e astăzi puternicul stat, care prin-

tr'un semn știe să amuțească cuvântul și să micșoreze apetitul de cucerire al Rusiei. Socialistul german însuși a încetat de a mai fi socialistul dogmatic internaționalist și se pare a fi mai mult cetățeanul, care pornind din ființa lui germanică prin grai germanic, cere ceeace cere fiecare naționalist conștiu de sine: lărgirea dreptului pe sama tuturor cetățenilor, cari alcătuiesc Germania, ștergerea privilegiilor învechite, abandonarea tuturor învățăturilor, cari nu cumișesc, ci prostesc, uitarea superstițiilor și întărirea moralei sănătoase. — Franța slăbește, pentrucă acolo principiul naționalismului începe a fi abandonat înainte de vreme. Se pare, că nu ține samă de prăpastia, spre care o duce această abandonare, ci călcătă de nesfârșitele șiraguri de rămășițe sansculotice, se clătină din temelii. Și pierirea ar veni grăbită, dacă cetățenii cari o locuiesc n'ar fi închegați într'o singură unitate etnică. Iar agitația, ce se poartă acolo, se pare că dăinuește dela „comuna de Paris“, când jacobinii reînviați, ațâțați de figuri, renăscute din Robespierre, Marat și Danton călcău în picioare și dărâmau slăbita clădire a statului. Învingerea burghezimii n'a însemnat nici decât biruința completă a celor ce stăpâniseră vre-o câteva luni Franța anarhică, ci parcă perpetuarea frământărilor necentenite între clase. Și aceste frământări ar îngropă de sigur pe veci o Franță poliglotă.

— Nu socialismul provoacă aceste neînțelegeri, ziceă uneori câte un învățacel de ai lui Marx sau mai bine câte un prostit de frazele vre-unui jidan cu insigne internațională în butonieră și proprietar al vre-unui palat, ridicat din obolul proletarilor, cari cred în vraja lui, cum crede un țăran întârziat de lume în vraja unei taine sfințite de cutare părințel, care încă ține să-și agonisească pânea din conservarea superstițiilor între credincioși.

— Burghezimea e de vină, ziceă un altul.

— Burjoaria, strigă al treilea, un tiner uscat la față cu puțin roșu deochiat pe umerii obrazului și cu niște ochi de culoare sură, ca ochiul de uliu al bătrânului dintr'o poveste extraordinară de a lui Poë. Acesta întrebuișase un termin din carte, pentrucă nu arareori aveă obiceiul să treacă îngândurat cu câte-o carte în mână pe sub ferestrele cu zăbrele.

— Capetele încoronate, s'auzi un glas scârțăit. Eră anarhistul, care în hohotul homeric al celor de față doria să-și motiveze

această afirmație cu cele auzite prin ateliere, pe când cârpiă tainele cutărui Ițig sau Șloim guraliv, patriot în parlament, socialist între socialiști, anarhist între anarhiști, Ungur în Ungaria, Neamț în Germania, Rus în Rusia, Român în România și Jidan veritabil în Palestina.

Fără să se rușineze de răspunsul, ce se dă interlocuției sale, Izidor se uită mai departe cu aceiași ochi lipsiți de culoarea respectului, își ține sus fruntea lată de două degete și sta înțepenit pe picioarele sale lungi și subțiri ca bățul socialistului Gräfniger. „Da, anarhismul . . . continuă el, dar vorba îi fu tăiată din nou de râsul celor ce-l încunjurau. Atunci ochii îi luară o culoare, care tradă cea mai goală lipsă de respect, iar în preajma gurii se arătă un zimbet preceupeț. Se sforță să-și continue argumentarea și nu putea. În sfârșit ajunse la cuvânt. Cu un aer, care ar fi trădat pe un Cropotkin, pe un Reclus, pe un Guesde izbucni dintr'odată: „Anarhismul e frate cu socialismul“ . . . Socialiștii râdeau mai departe, naționaliștii s'au retras cu un zimbet ușor pe buze.

Într'o sară pe când luna străjuia de-asupra temniții — întemnițaii se aflau iară la olaltă. Discutau.

— Ce credeți Dvoastră, se adresă un socialist către naționaliști, că noi nu știm, ce vrem? Noi vrem pâne, vrem drepturi, vrem egalitate, vrem sfărâmare capitalizmului, zdrobirea burjoaziei, vrem desființarea dreptului de moștenire, vrem obligamentul muncii generale, vrem ca munca să se reducă, vrem . . .

— Da vreți, vreți voi multe, vreți sancționarea lenii, vreți ștergerea dreptului de moștenire, pentru că voi n'aveți ce moșteni, dar fiul lui Löbling, conducătorul vostru nu mai e de părerea asta, fiindcă pe el nu-l lasă inima, să renunțe la palatul și la milionul depus de tată-său pe la cele institute de bani. . . .

Eră cam răutăcios răspunsul naționalistului întemnițat. Așa eră firea acestuia, în cazuri când nu-i eră pe plac persoana, cu care discută. Bărbat de statură mijlocie, cu un cap mai mare decât mijlociu, din care licăreau doi ochi albastrii, vioi — avea o înfățișare impunătoare și cuvântul lui eră de multeori așa de decisiv, încât mai ales anarhistul începuse a se teme de gura lui.

— Noi vrem drepturi, pe când voi naționaliștii. . . .

— Nedreptate . . . , întrerupse cetățeanul cu ochii albastrii pe socialistul, care avea încă gust de discuție.

— Voi stăruieți pe lângă conservarea privilegiilor. . . .

— Prea multă nepricepere Jacobine, întrerupse într'un ton mai apăsător cel cu ochi albastri. De vrei totuși, să știi pentru ce luptăm noi, află cetățene, că noi luptăm pentru egalitatea desăvârșită a tuturor cetățenilor, ce alcătuiesc această țară, că noi vrem cultură desăvârșită pe sama tuturor neamurilor fără deosebire de rasă, că noi cerem și vom cere cât vom fi, ștergerea privilegiilor și înlocuirea lor cu drepturi egale, că noi vrem să se aducă astfel de legi, cari ușurează viața omului mărunt și-i face și lui cu puțință o valoare mai largă și mai pronunțată individuală. Avem și noi scrise în programul nostru de luptă multe din pretenziunile voastre îndreptățite, dar în schimb omitem multe puncte din programul vostru, cari ni-se par iluzorice și cari au în ele marele păcat, că omoară în individ energia de valoare, stăruința la muncă statornică, care singură face pe om mulțămît cu sine însuși. Nici cărarea luptelor noastre nu se întâlnește cu drumul, pe care-l călcați voi, pentru că ni-s'ar părea a fi de tot comici când noi cei slabi, cari nu formăm încă un întreg organic puternic și solidar, să ne apucăm a ne bate cu morile de vânt pentru a salvă ș'a întări temelii de existență a universului. . . .

Cuvântul serios al naționalistului însoțit ici-colea de câte un pic de răutate îndreptățită se părea, că desarmase cu totul pe socialiști. Nimenea însă nu credea, că socialiștii în urma acestui energic cuvânt nu-și vor mai zice pe nume și că nu-și vor mai spune părerile.

— Dar atâția bărbați mari ai omenirii, a căror idei privesc lumea întregă și sunt adoptate în întregime de aceasta, oare nu sunt produse de ale socialismului universal, îngână încet socialistul, care puneă vina pe „burjoarie“.

— Te înșeli dragul meu, răspunse un naționalist, fiecare gânditor mare e și moare, ce s'a născut. Schakespeare a fost „cel mai mare Englez“, Dante „cel dintâi Italian“, Goethe „gândire germană“, Victor Hugo „marele patriot francez“, iar Tolstoi nu vei putea zice nici odată, că e un făt sau o corcitură internațională, ci e marele gânditor rus, care pornind din sufletul său de Rus prin grai rusesc propagă puternica morală menită să reformeze lumea, ce se pare că apucă spre povârnișul degenerării. Nu-i nici decât adevărat, ce zice tovarășul nostru de suferințe Șloim Izidor, că Tolstoi ar fi anarhist, pentru că Tolstoi vrea ceva și acest ceva nu se întemeiază imediat

pe natura primitivă și absolut independentă omului. Și de altfel învățătura lui nici nu e încă pentru vremurile de azi, ci pentru vremuri, ce vor veni peste veacuri multe sau poate pentru o societate de îngeri. Voi socialiștii și anarhiștii de azi, cred, că veți recunoaște barămi atât, că încă nu sunteți îngeri... Și poate asta v'a făcut, ca într'o foaie de-a noastră să-i micșorați valoarea, ca și „Savanții“ dela foaia „Cehul“.

Un clopot de țară, posomorâtul clopot dintr'un turn apropiat vestia nouă oare. Discuția se curmă, paznicul de noapte sună cheile, fiecare își luă rămas bun dela ceilalți și împăcați unul cu altul, neam retras în celulele noastre singuratice, unde sub paza lunei, tovarășa pătimirilor noastre, țeseam fel de fel de gânduri până când binecuvântatul somn venia să ne adoarmă încă o zi de suferință.

Dr. V. Nițescu.

DIN VRĂJBI.*)

(Frânturi).

II.

Vasile podarul.

— „Pe tatăl podarului, nepoate, l-o chemat Vasile și-o fost din neam de popă. Ceva rudenie cu Popeștii din Cristureni. Da o fost om odată! Hm, om! Altminterea nu eră chipeș la trup. Ia așa, dela pământ, cum se zice, cu umerii desfăcuți și nu înalt. Cu mustața bătucită pe buza deasupra și c'o frunte de-o palmă. Subt dunga frunții îi ardeau doi ochi de bobotaie, ca două vârfuri de sulți. Și aveà, omu' ăsta, o tărie în suflet și o putere în firea lui, de par'că să sdrobească un sat de oameni numai vrând, fără să pună mâna. Chipul lui de a vreà și îndârjirea lui erau, pe cum nu se mai întimpină astăzi. Și așa erau oamenii noștrii mai demult, dragu' moșului!

Acum podaru' Vasile, bătrânu', mai aveà un fecior, afară de Dan, care ține astăzi podu' dela Murăș, mai mare, de îi ziceau Gheorghe. Și o fată măritată, în casă, după unu Toader. Și Gheorghe eră și el de însurat.

Ca primăvara însă, pe la aratul curuzului, s'au fost pornit *răutățile*. Treceau, întruna, prin sate, domni de ai noștri, feciorași cu frunțile lucii și cu ochii calzi, venind dela Blaj, de pe

Târnavă, dela scaunul Vlădicului, cu vești din sfaturile celea mari, dela Arsențe și dela Iancu. Și țara se încurcă și mai rău. Veneau și vești, că coboară Săcuii dela munte, pe ape la vale, și rămân satele vetre de cenușă pe urma lor. În sat la noi eră groază și învălmășală mare. Oamenii, adecă mai mult muieretul și copiii și bătrânii, se găteau să fugă la păduri. Da părintele nost, popa Dumitru, D-zeu să-l odihnească, ziceà, că să stăm pe loc până vine vorbă dela Blaj, ca să vedem cum sună cartea dela Împăratul. Și oamenii au stat.

Odată numa' pică *solgăghirău*¹⁾ dela scaun, încunjurat de panduri, și dă poruncă, că toți flăcăii din sat să se scrie cătane la *Coșut*²⁾, să se facă *chienteși*³⁾. Și au rămas panduri să aleagă și să prindă feciori pe seama Ungurului... Hm! da le-o mers cam greu!... Tare greu.

Intr'o dimineață vine Nuța, țiganca, prin fundul grădinii noastre, trece pâr-lazu' la Podărești, că ne erau vecini, și se duce deadreptu' la bătrânu', la șură.

— Bade Vasile, zice țiganca bună la inimă, vin *ghiraiete*⁴⁾ din sat să-ți ducă feciorul și ginerile cătane, la Unguri. Vine Groza, judele, cu șapte panduri și cu gornicu, cu Ghiuri, dela curte.

*) Vezi anul I, Nr. 5.

1) Pretore. 2) Kossuth. 3) Dela önkéntes, cătanele lui Kossuth. 4) Judele cu jurații.

S'a oblit, atunci, bătrânu' de spate, a scuturat odată din pletele groase și a răgnit una, de au sărit vecinii, toți, la garduri.

— *Vie!*

Biata Nuța s'a tras de-o parte, răcită de groază, iar cei doi holtei ai podarului au sărit în mijlocul ogrăzii cu furcile de fer în mâini.

— Da ce-i tată, unde să dăm?

Și stăteau împlântați în pământ cu vinele de peste frunte groase de un deget, de să le plesnească.

— Unde să dăm?

Groza, cu pandurii, eră la poartă. Potriveau cârligele de fer și funiile. Gornicu, om cât un munte, trece peste poarta flendurită și învârte lațurile.

Bătrânul podar s'a sguduit odată în toată făptura lui și, răgnind la feciorii cari învârteau furcile, a făcut să străfulgere limba cuțitului dela șerpar și Ghiuri gornicu, s'a prăbușit, trăznit, cu spetele străpunse.

— Cătana *Împăratului* nu se vinde *Ungurului*, Ghiuri!...

Și furcile părăiau, iar pandurii nu vedeau calea pe unde să fugă.

Pe Groza, ghirăul, l-au dus, cu caru', acasă, cu sufletul la gură, iar gornicul din curte, vestit pe nouă ape, s'a dus pe vecie... Și altu', cât au ținut răutățile nu s'a mai pomenit, din satul nostru pe Murăș la vale, să ceară Ungurul cătane dintre noi. Nu.

În altă dimineață Vasile ăsta, podarul dela Ciuciu, nepoate, treceă cu feciorii lui, pe din sus de sat, cu gluștile peste umere, spre Blaj, la oastea lui *Arsente*... Și oțelul topoarelor, de-o palmă în tăiș, sclipea în lumina de argint a răsăritului.

III.

Popa din Budăi.

— „Tata eră făgădar domnesc la drumul țării și noi nu fugiserăm de

acasă. Trăiam ca vai de noi în satul pustiu; tot cu sufletele la gură.

Într'o zi făgădăul eră gol. Înainte de masă plecaseră o ceată de chienteși de cădeau, de pe cai, de beți. Așteptam o altă turmă, ce aveă să vină dela Bichiș, de peste dealuri.

Vântul urlă, tot a moarte, peste mormântul de cenușă a satului pustiit și cuprindeă cu învăluri de glasuri de pe altă lume, făgădăul curții, dela podul Murășului.

Iată, în sfârșit, pică și chienteșii dela Bichiș. Vin urlând ca nebunii, bătându-și caii cu latul săbiilor. Unii se apleacă, des, pe oblâncuri, și injură, bufnind cu patul puștilor în ceva mo-gândețe degerate. Răgnesc proteste, la tata și sar de pe cai sunându-și oțelele.

— Afară, tâlhar de *Rumun*, că aducem pe Dumnezeuul vost și pe sfinții lui!

Tata rămâne înlemnit de stâlpul porții, iar noi, copiii și mama, tremurăm, înfiorați, alături.

... Jos, la picioarele cailor, Români de ai nostri, învinețiți de bătăi și degerați de frig, au căzut întinși, cu ochii tulburi, cu pletele încălcite.

În urmă un car cu doi boi împănați, păzit de doi Săcui, cu paloșe de un cot.

— ăsta-i Dumnezeuul vost, hoți de Rumuni, tâlhar și el și neamul lui!

În car, restignit pe loitră, un moșneag, cu barba bătută de vânt, cu ochii stânși. Pe cap arc bertițe și pene de cocoș în pletele albe.

... Ne cutremurăm cuprinși de flori morții, iar tata se sguduie înviforat și pumnii i-se strâng gata să isbească.

Buzele învinețite de chinuri, ale moșneagului, se desfăc adeseori și din peptul sdrobot, vine un gemet slab, de moarte.

Pe tata îl supune mânia inimii sdruncinate și brațele i-se înalță grele... Dar

pandurii de pază îi sar în pept, isbind cu patul puștii.

— Hai, vrei să scapi cânele, hoț de rumun? Ha?

... Frica ne stăpânește. Ne venim pe urmă în fire și ne alăturăm, de carul nepăzit acum. Popa din car ne grăește, înecându-se.

— Vedeti, fiilor, ce pățește părintele pentru copilul său ... Alexandre, Alexandre, batăr capul tău ...

Și n'a mai putut deschide gura arsă de vânt.

... Un chienteș beat ne-a alungat de pe lângă car și boii pornesc smân-

cind subt plesnetul bițelor și gemetele nenorociților se amestecă cu zinghenitul săbiilor lucii.

Pe tata l-am văzut, apoi, o săptămână întâi cu ochii plânși, oftând întruna. Oftă cutremurându-se în tot trupul.

— Săracu' popa din Budâi, săracu'!

Și, pe urmă, dacă am crescut holtei tata nu uită, nici odată, să-mi arete, când mergeam la târg, la Turda, sălciișul din capul orașului, unde a fost spânzurat, cu capu' la vale, popa din Budâi!''

A. Melin.

GLOSSE.

I.

Puțină economie națională. Crearea unci clase număroase de intelectuali români, a fost preocuparea principală a fruntașilor din generațiile trecute.

Nouă, celor de azi, ne rămâne problema de-a o îmulți și de-a creă tinerilor noștrii umblați prin școli mijloacele de subsistență.

În privința aceasta s'a și făcut mult, mai ales prin înființarea celor peste 100 de institute financiare, cari au dat și vor da pâne la câteva sute de tineri români. Ea face posibil întemeierea de vetre familiare, și astfel ajută îmulțirea familiilor române pe la orașe.

Împrejurarea aceasta constituie cel mai mare merit al băncilor noastre.

La oficiile municipale — nu din vina noastră — a scăzut mult numărul funcționarilor români. În schimb la justiție dacă nu e un spor, cel puțin a rămas status quo față de trecut.

Atâta pot spune, ca un număr oarecare de juriști *bine cualificați și talentați* încă ar încapa la justiție cu toată concurența și îmulzeala mare ce se observă.

Dintre profesiunile libere advocatura a fost îmbrățișată mai mult. Am și ajuns acolo, că deja în multe orașe avem un număr mai mare de advocați români decât se poată trăi cinstit și cu mijloace cinstite. E drept, că sunt unele centre mici unde ar mai încapa 1—2 advocați români. Dar în 5 ani toate cercurile aceste vor fi ocupate.

Atunci apoi se vor ivi urmările rele ale „surplus“-ului: un poletariat de advocați cu toate păcatele lui cum e concurența murdară, operațiuni necinstite etc.

Și curios dar adevărat, că pe când juriștii și advoeații se sporesc mereu, pe atunci bu-

năoară la medicină nu avem atâția tineri, ca se prevedem ținuturile românești cu medici români.

Cauzele sunt de două feluri:

Întâiu, e știut, că absolvirea medicinei e e mai costisitoare, pentru că reclamă prezența continuă a studentului la cursurile universitare în decurs de 5 ani.

Pecând studentii în drept mai ascultă cursurile și pe telefon.

Apoi vine și miliția, care cu stipendii mari ademenește o mare parte a tinerilor noștrii încă de pe anul prim sau chiar din gimnaziu.

Iată cauzele, pentru cari nu avem medici români destui. Simțim lipsa *unui regulator*. Mă cuget la fundațiunile noastre, la chivernisitorii acestor fundațiuni. Puțină socoteală național-economică și o leacă de statistica cu ocazia împărțirii stipendiilor, ar face mult bine. Trebuie create stipendiile pentru mediciniști pentru că aceștia nu-și pot câștiga venite laterale, ca juriștii, ci sunt avizați numai și numai la stipendii.

Și ce e mai esențial: toți petenții de ceva treabă, cari voesc să studieze medicina trebuie preferiți față de juriști.

Iată ce au de-a face fundațiunile noastre barăm în 10 ani dearându-l.

* * *

Cum sunt maghiarii. Cazul agrățiării în momentul ultim al Dnei Vlad e foarte ca-

1) Sat de pe *Câmpie*. Petrecute aieva. Preotul a fost tatăl *istoricului* nostru — fost tribun în 48 — *Alexandru Papiu Ilarian*. Mărturisește moș *Moisă Popa* din *Ciuci*, de pe *Murăș*. — A. M.

racteristic pentru spiritul public și întreaga lume de idei și sentimente a maghiarimii.

Am zi de zi lucru cu ei. Deci cred a-i cunoaște cât se poate de bine. Observarea ce o am făcut-o e, că cei mai mulți în raporturile lor față de noi naționaliștii, sunt condamnați la o fatală duplicitate.

În coaterile sociale și oficiale, cei mai mulți sunt foarte prevenitori, prietinoși, gata de-ați face serviciu și chiar a te ajuta.

Nu se uită, că ești român sau alt neam. Numai să ai manierele de lipsă și... să nu le ceri un serviciu de natură politică, să nu fie vorba de chestia națională.

Pentru tine, ca om cult, camarad, fac orice. Dar când e vorba de o chestie cu colorit cât de cât național, ai gătat-o.

Ce să fie cauza?

Eu așa cred, că totul e a se reduce la terorismul, sau se folosim un termen mai blând: la presiunea opiniei publice reprezentată prin pressă.

E trist dar adevărat, că și azi ca și în trecut a-ți spune verde pe față, părerea în chestia de naționalitate și ce e mai esențial a lucra conform acestei convingeri, e egal cu a

fi dat de-oparte. Să ne aducem aminte de cazul lui Ludovic Mocsáry, care era vicepreședintele partidului Kossuthist.

Cum să așteptăm dar, dela oameni mai mici, ca să se expună, și se-și atragă odiul opiniei publice?

Cunosc cazuri concrete când unul sau alt funcționar maghiar cunoscut de-altcum, ca om obiectiv și lipsit de șovinism, mi-a mărturisit sincer că forurile mai înalte, în cazuri unde sunt în joc interese politice sunt cu ochii în patru și astfel nu poate lucra altfel de cum a lucrat. În cazul Doamnei Vlad numai un om de valoare unui Herczeg Ferencz și-a putut lua îndrăsneala să spue verde, pe față, ceea ce cugetă și ce trebuie făcut. Guvernul a cetit acest articol și de nu se teme de opinia publică, abunăseamă, ca atunci deja esoperă agrațiunea. Nu așteptă, ca aceasta să i-se impue din partea unor factori mai înalți și mai puternici și decât opinia publică de „nem engedem“ a foii lui Hollo și a publicistului Rákosi Victor, cari la apelul lui Herczeg au răspuns cu un: veto îngâmfat.

Dr. V. Moldovan.

Bibliografia catehismelor românești vechi.

II. Catehismul de Brașov din 1559.

Miha fiul lui Dobre senior, a fost hirotonit în Muntenia la 1567, cu spesele Șchiailor din Brașov. Mai încăiu a fungat în Râșnov. La 26 Ianuarie 1578 a fost introdus în preoția din Brașov în locul repausatului popa Voicu: Cei vre-o 30 de ani ai preoției lui Miha în Brașov sunt foarte fructuoși și unul chiar glorios. A murit la 25 Iulie 1605 «mai nainte răsăritul soarelui». A lăsat doi fii: Constantin și Vasile, cari au fost și ei pe rând protopopi în Șcheii Brașovului.

La 1583 mijloci Miha, că domnul Munteniei, Petru Cercel, mări și împodobi biserica sfântului Nicolae din Șcheii Brașovului. Când întră biruitor Mihaiu Viteazul în Ardeal. Miha îi ieși întră întâmpinare. A fost în solie și la voivodul Radu Șerban, urmașul imediat a lui Mihaiu.

Nu dispunem azi de nici un exemplar din Catehizul brașovean. Nu e de mirat, când această carte din 1559, eră pe la 1607 așa de rară, încât preotul Grigorie de Măhaciu, află cu calc a o prescrie cuvânt de cuvânt, în sbornicul său, sub titlul de «*Întrebare Creștinească*»¹⁾.

Mai temeinic fu examinat catehizmul din cestiune de cătră dl prof. univ. din Cernăuți, Dr. Ioan Sbiera. Dânsul mărturisește, că Grigorie Măhăceanul, nu a prescris verbal și nu a păstrat în tocmai ortografia originală, care eră scutită de subdialectul Măhăcean. Zice Sbiera, că ici colea pentru simplificare s'au făcut și unele omisiuni.

Făcând mai departe comparare între catehisul lui Luther și între «*Întrebarea Creștinească*» din «*sbornic*», constată Sbiera, că sunt perfect uniforme, pe când cel grecesc din secolul al VII-lea «*Ἐκδησις συντομομοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*» = *Éktesis súnptomomos tēs orthodóxu pisteos*. = Expunerea cărții generală a dreptei credinți. Expunerea din vorbă se află grecește și latinește în J. P. *Migne* «*Patrologiae cursus completus*». Series graeca. tom. 89, pg. 1399—1404.

«*Întrebarea creștinească*» a lui popa Grigorie dela Măhaci, sau Catehizmul nostru de Brașov, e reprodus de *Hajdău* în «*Cuvinte din bătrâni*», tom. II. pg. 91—114. De aici au luat-o Gaster în *Chrestomația* sa. Eu am examinat textul în ist. limb. și liter. de Nădejde. Pentru uzul studiului secundar, se mai află bucăți excerptate din acest catehizmul și în manualele domnilor profesori secundari: Manliu și Haneș.

¹⁾ În rândul trecut din greșală am zis, că ocură sub marca «*O Predică*». Cnf «*Rev. Pol. Lit*» Nr. 2 pag. 50 colona II.

Catehizmul de Brașov din anul 1559 e pe întrebări și răspunsuri; 28 cu totul. Dintre rugăciuni cuprinde: Tatăl nostru, crezul și cele zece porunci, pe cari le numește și »*cuvente*«. Preste tot e împărțit în V părți mari (»lucrurile«): poruncile lui Dumnezeu; credința creștinească; tatăl nostru, bocezul și în fine a 5-ea parte e »*cumenecatura dela preastol*«.

Puțin a lipsit că acest catehizm mic a lui Luther să fie edat și în Suceava pentru românii Moldoveni.

Să știe, că în intervalul dela 1561—1563, adecă la doi ani după tipărirea catehizmului de Brașov, Moldova ajunse a fi ocârmuită de ciudatul Despot Vodă; despre care se știe, că voia să introducă calvinismul, sau chiar unitarismul în biserica moldovenească. Baronul Cristofor¹⁾ Ungnad, celebru editor de cărți slavone reformate, aveă teasc în Ungaria la Pécs (Cinci biserici). El trimise pe neamțul Wolfgang la curtea lui Despot Vodă, pe lângă alte încredințări diplomatice și cu ofertul, că Voda se primească a tipări și a distribui catehizmul reformat. Domnitorul moldovenesc, nu numai a refuzat categoric îmbiemântul, zicând, că dacă ar voi să tipărească, poate găsi lesne »negustori și librari«, ci l'a trimis fără zăbavă ca rob la Constantinopol pe încredințatul lui Ungnad, în zilele aspre ale primei jumătăți din Ianuarie 1563.

Negreșit, că pățania lui Wolfgang, — care la toate se așteptă dela un principe așa sucit ca Despot, numai la asta una nu, nu cră de loc pregătit — numai în rândul al doilea e a se atribui misiunii sale proselitice. Voivodul român la tratat așa, pentrucă se purtase inzo'ent din samă afară; se gera ca un mare sol împărătesc. întra la curtea lui Despot, la fel ca la el acasă și își băteă capul cum să însoare pe principele cu vr'o principeasă din Apus. Afară de astea Wolfgang ținea o corespondență și frată, cu cancelarul lui Ioan Sigismund, regele Ardealului, țară dușmană pe aceea vreme lui Despot.

Relevăm încă, cum Cristofor Ungnaden, ca căpitan de cetate, în Agria (Eger) la anul 1580, a luat cu torță armată, bisericile dela catolici și despoindu-le de toată podoaba lăuntrică, le-a dat în primirea protestanților. Vezi *Lányi Károly* »Magyar egyháztörténelem« Esztergom 1869,

¹⁾ Tata lui Cristofor, a fost Ioan Ungnad. Acesta era pus de împăratul și regele Ferdinand I († 1564) de căpitan al locurilor de margine, din Croația și Slavonia. Dr. *Kardosonyi János*. »Magyarország egyháztörténeté föbb vonásaiban«. Nagyvárad 1906 pg. 113.

II. köt 130 lap. pe baza iezuitului Stephanus *Katona* »Historia Critica« XXVI, 96.

În istoria Românilor, mai figurează un Ungnaden; David Ungnaden, frate, ori ca fiu lui Cristofor, eroul apostat dela Agria. David Ungnaden în societatea cunoscutului săcui perfid, Moise Székely sunt trimiși de împăratul Rudolf, la stârșitul anului 1600. la Mihai Viteazul, ca să trateze cu el despre starea Transilvaniei. Acestia raportează împăratului despre Mihai scriind: »Pentru încunjurarea atâtor rele ar fi timpul să fie scos, cu buna, ori cu sila din Transilvania«. Patrihie *Drăgălină* »Din Istoria Bănățului Severin« Caransebeș tom. II. 1900 pg. 75, 76, pe temeiul lui *Fessler* IV, 49.

Tot David Ungnaden, fii trimis de împăratul Maximilian al II-lea la 1573, ca ambasador la curtea sultanului. Aici să făcū luntre punte Ungnaden, pe lângă patriarhie, ca să o îndrăgească cu reforma, dar toată svârcolirea rămase fără rezultat. *Melchisedec* »Biserica ortod. în luptă cu protestantismul«, București 1890 pg. 11.

* * *

Izvoarele și literatura de carea am mai făcut uz:
Sbiera I. c. 100—103. *Marienescu* I. c. 12. *Bian Hodoș* I. c. 21, 23. *Philippide* 59. *Ureche* 71—72. *Iorga* ist. lit. relig. 1904 pg. 70, 82, 143—145. *Ioan Lăzărici* »Istoria literaturii române«, Sibiu 1884 pg. 36, 38, 48. *Revista* »Preotul Român«, Gherla 1890 pag 300—301. *Petru V Haneș* »Istoria limbii rom. și literat. rom. veche«, București 1906, pg. 30—31. I. *Nădejde* »Istoria limbii și literat. române«, Iași 1886 pg. 244—250. *George Barițiu* »Inceputul reformațiunii în Transilvania« tipărit în Catehizmul calvinesc, Sibiu 1879, pg. 93—96. I. *Manliu* »Cuis elementar de literatură« București 1881, pg. 28—29 la adaus.

Se mai amintește despre acest obiect în *Demetriu Iarcu* »Bibliografia« pg. VII. *Hurmuzaki* II¹ pg. 445—447, 451—454, 459, 460. *idem* XI p. 876. *Picot* Comp d'oeil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVI-c siècle 1895, Paris pg. 24, nota 3 *Hajdău* cuv. II. 89—114, cărțile popor. pg. 92. Dr. M. *Gaster* Chrestomația I. XLIV nr. 5, a Dr. Augustin *Bunea* »Vechile episcopii românești«, Blaj 1902, pg. 36. Dr. *Vasile Pop* Disertație despre tipografiile românești, pg. 11—12. »Quellen der Stadt Brassó, IV, Brașov 1903, pg. 80. *Iosef Trausch* »Beiträge und Aktenstücke zur Reformation Geschichte von Kronstadt 1865 pg. 11—21. *idem* Schriftsteller Lexicon Kronstadt 1868—1871, pg. 103—105. *idem* Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltavdinum, zive annales hungarici et transilvanici Coronae 1847, I, pg. 61, *idem* Geschichte der Sieb Sachsen, III Heft. pg. 288, *idem* Geschichte des Burzenländer Capitels, im Magazin für Geschichte etc. Kronstadt 185'. *Sulzer* Geschichte des Transalpiuischen Daciens II, 273.

Dr. Stefan Pop.

Cronica literară.

Dr. Augustin Bunea.

Academia Română din București, cel mai înalt for de știință românească, în sesiunea generală din acest an a făcut intrare în sânul său învățatului canonic Dr. Augustin Bunea, alegându-l în ședința din 10 Iunie membru ordinar în secțiunea istorică.

Alegerea dlui Bunea de membru ordinar al Academiei Române a înveselit fără îndoială pe toți cărturarilor noștri cinstiți, cari deja de lungă vreme s'au îndatinat a cinsti numele lui.

Dar mai vârtos ne-a mulțămît hotărîrea înțeleaptă a Academiei pe noi, cei ce cunoaștem de aproape pe dl Bunea, și am înțeles de mult activitatea sa largă, pătrunzătoare și energetică.

Dl Bunea încă de tinăr s'a distins pe toate terenele, unde-l chemă slujba și talentul.

Rentors dela Roma, unde-și mântui studiile filosofice și teologice, tinărul doctor, pe la 1882, începe cariera c'o slujbă smerită, de cancelist, în oficiul arhidiecezan, dar hărnicia și cunoștințele largi îl ridică repede din treaptă în treaptă.

În anul 1884 ajunge asesor consistorial.

În 1886 se numește profesor de teologia dogmatică în seminarul arhidiecezan și de religione în gimnaziul arhiepiscopesc din Blaj, având să poarte în acelaș timp și postul de prefect de studii, mai întâiu în seminarul tinerimii, iar mai târziu în seminarul teologic.

La 1888 fû numit secretar metropolitan și protonotar consistorial.

În 1891 fû distins cu rangul de protopop onorar.

La 1892 Pontificele dela Roma îl numî camerier papal supranumerar.

Nu mult după aceasta, la 1895, fû ales canonic teolog în capitlul metropolitan, dar din cauza divergențelor acute, ce s'au

ivit între Guvern și Ordinariatul metropolitan, abiã la 1898 putû fi aprobat, și înaintat la demnitatea de canonic școlastic, dela care s'a ridicat până la rangul de canonic-custode.

În toate slujbele acestea dl Bunea a cheltuit multă putere, și foarte des, munca cea mare i-a cerut să schimbe și noapțile în zile.

În ori care slujbă dl Bunea a fost modelul omului neobosit, a muncitorului cinstit și cuminte.

Ca secretar a stat lângă marele Mitropolit Vancea dela 1888 până la moartea aceluia, și în toată vremea aceasta a fost mâna dreaptă a Arhiepiscopului său. Și măcar că făcea slujba aceasta în vremuri critice, dl Bunea munciã pururea cu înțelepciune și cu perseveranță în lucrurile ce se îngâmădiau din greu asupra umerilor săi.

Acela-și erã și ca asesor și protonotar consistorial: harnicului și muncitorului om i-se încredințau pentru rezolvire, totdeauna afaceri de însemnătate cumpănitoare.

Și tot asemenea a rămas și mai târziu, în noua demnitate de canonic: preot mare; muncitor viguros ca în trecut; sfātuitor prudent al consistorului; fala capitlului; și mai pe sus de toate, luptător neintimidat al tuturor principiilor de ordine mai înaltă.

În calitate de canonic, dl Bunea a fost într'o vreme și inspector școlastic arhidiecezan. Amintim acest lucru, pentrucă d-sa a fost cel dintâiu care a întreprins călătoriile obositoare prin arhidieceză; a asistat la examene; a vizitat școli și biserici; a luminat cu învățăturile sale înțelepte poporul, dascălii și preoții, arătând scăderile învățământului, și modalitățile prin care acele s'ar puteã îndreptã și delăturã.

Ca și aci, dl Bunea și-a făcut intrare neobișnuită și în Administrația centrală capitulară înființată la anul 1901. Averiile administrate de acest oficiu, mai înainte se aflau într'o stare înapoiată. Multe din ele aduceau foloase neînsemnate; altele rămăneau fără nici un câștig; și iarăș altele

încheiau socotelile cu pagubă. Deodată însă cu venirea dlui Bunea în fruntea Administrației centrale capitulare, situația s'a schimbat, și venitele, în curând, s'au duplicat și întreit.

Istoria bisericii noastre va da, cândva, seamă despre activitatea rodnică a dlui canonic Bunea; și atunci mărturia cea mai vrednică și mai nefățărită va fi Archiva Metropolitană din Blaj.

Archiva aceasta va spune mai bine toate calitățile acestui nou, și mare academician român, pe toată vremea, cât el a stat în legăturile bisericii sale. Archiva aceasta veche, prăfoasă și necunoscută, va spune odată, mai puternic laudele învățatului canonic din capitlul Blajului. Ea va arăta, între toate mărturiile, mai autentic și mai lămurit, vrednicia dlui Bunea. Și va spune în toată puterea cuvântului, că pe canonicul acesta l'au caracterizat în totdeauna virtuțile cele mai împodobitoare: talent rar, spirit de disciplină, mână de fier, dor de muncă, iubire de dreptate, conștiință curată, și cunoștințe vaste, — cari în sfârșit fac schița caracterelor marcante.

Ca bărbat politic n'a făcut mult sgomot în jurul său, dar când eră lipsă și-a spus totdeauna deschis și cu energie cuvântul său hotărâtor. În procesul Memorandului dela Cluj a fost unul dintre cei mai aprigi apărători ai cauzei naționale. Iar în conferențele naționale, în adunările populare și în congregațiile comitatense s'a dovedit de îndrumător chemat al tuturor nizuințelor noastre.

Ca orator este cel mai mare între toți învățații noștri de dincoace. Discursurile sale, cu care a parentat pe mulți dintre fruntașii neamului, sunt, și vor rămâne modele veșnice de cea mai strălucită oratorie românească.

Ca scriitor, s'a făcut nemuritor. Un lung șir de scrieri l'au ridicat de mult între cei mai iluștri cărturari ai noștri.

În ordine cronologică, lucrările sale sunt:

1. *Mitropolitul Dr. Ioan Vancea de Buteasa*, schiță biografică. Blaj 1890, 41 pag. 8°.

2. *Cestiuni de dreptul și istoria bisericeii românești unite*. Blaj 1903. Partea II. (part. I. de Dr. Alex. Grama), 400 pag. 8°.

3. *Episcopul Ioan Inocențiu Micu Klein (1728—1751)*. Blaj 1900, 422+XVI pag. 8° mare.

4. *Istoria scurtă a bisericii române unite cu Roma*, în Schematismul Arhidiecezei de A.-Iulia și Făgăraș pe a. 1900, pag. 3—63.

5. *Statistica Românilor din Transilvania în anul 1750 făcută de vicarul episcopesc Petru Aron*. Sibiu 1901, 55 pag. 8° mare.

6. *Vechile Episcopii românești, a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului*. Blaj 1902, 162 pag. 8°.

7. *Episcopii Petru Paul Aron și Dionisiu Novacovici, sau Istoria Românilor Transilvăneni dela 1751 până la 1764*. Blaj 1902, 498+XVIII pag. 8° mare.

8. *Discursuri, Autonomia bisericească, Diverse*. Blaj 1903, 522 pag. 8° mare.

9. *Ierarhia Românilor din Ardeal și Ungaria*. Blaj 1904, 307+VI pag. 8°.

10. *Amintirea lui Cipariu*. Panegiric. Blaj 1905, 23 pag. 8° mare.

11. *Mitropolitul Sava Brancovici*. Blaj 1906.

În afară de acestea, dl Bunea a mai scris încă nenumărați articoli de natură istorică, teologică și polemică în *Gazeta Transilvaniei*, *Tribuna*, *Foaia bisericească*, *Foaia bisericească și școlastică*, *Revista politică și literară* și în *Unirea* și a colaborat dela început, și la *Enciclopedia Română*, în care deasemenea a publicat o lungă serie de articoli măduși din istoria bisericii române unite.

Ca scriitor dl Bunea se caracterizează prin temeinicia cunoștințelor, logică adâncă și spirit critic. Azi, între cărturarii noștri de dincoace, dsa este cel mai neobosit scriitor pe terenul istoriei naționale. Lu-

crările sale sunt mărgăritare scumpe. Ele au fost aprețiate favorabile de întreagă presa românească. Chiar istoricii maghiari au venit de atâteaori să-i aducă laudele meritate.

Academia Română încă la 1901 l'a aflat vrednic să-l aleagă între membrii săi corespondenți.

Iar distincția de acum, este o nouă dovadă de aprețiere a marelui nostru istoriograf.

Ea va fi, fără îndoială, un stimul puternic și pentru activitatea din viitor, căci dl Bunea e om în floarea vârstei, și știința românească nădăjduște încă mult dela dsa.

De distincția meritată a dlui Bunea ne bucurăm și noi.

Noua sancționare a numelui său e odată și fala noastră a Blăjenilor.

Dr. I Rațiu.

Note politice.

Expulsarea dlui N. Iorga.

În 1 Iunie a. c. i-s'a inmanuat dlui N. Iorga, profesor universitar și deputat în parlamentul român, decretul de expulsare din toate țerile austriace, tocmai când conducea o grupă de excursioniști — elită românească — la Suceava, pentru vizitarea ruinelor cetății și a bisericilor de acolo.

S'a zădărnicit astfel o excursie, căci însoțitorii dlui Iorga au refuzat să între în oraș fără conducătorul lor, și s'a comis un act, care chiar în vremea de acum, când se zice, că se prepară o apropiere mai concretă între România și tripla alianță, poate fi un memento! plin de învățături pentru cărmuitorii politicei românești.

Prin acest act se explică purtarea din trecut a Austriei față de Români și se învederează sentimentele, de cari se conduce și astăzi în fața oricărei manifestări de conștiință a Românilor.

Dacă unirea prin cultură a tuturor Românilor — singura vină, ce i-se poate imputa dlui Iorga — poate fi o primejdie pentru Austria și interesele ei, atunci zău, nu înțelegem, pentru ce nu-și expulsează pe toți supușii sei de naționalitate română?

Căci în acest punct nu e nici o deosebire între dâșii și dl Iorga!

Nici cea mai mică deosebire! Dovadă protestul tinerimii bucovinene, dovadă interpelația din Reichsrath, dovadă revolta generală, ce a cuprins pe toți Români.

Dar eră lipsă de lucrul acesta și încă chiar în situația de acum?

Este aci prudentă, este aci înțelegerea lucrurilor, servește aceasta vre-unui scop?

Căci dacă dl Iorga este oprit să treacă granița, ideile lui totuș vor trece, și vor însufleși pe toți, căci sunt sufletul caldă a unui suflet absorbit de dragostea de neam, sunt rotirile de vultur, care își înalță sborul și peste cele mai înalte piscuri, sunt ploaia de primăvară, pe care o așteaptă cu sete un neam oropsit pentruca să-și întărească sucule vieții!

Zădărnice, sunt toate încercările de torță ale pismașilor neamului românesc!

Am ieșit de mult din iobăgie, nici nu mai vrem să ne aducem aminte, cu spiritul suntem liberi și suntem acolo, unde sunt reprezentanții genuini a-i neamului românesc! Un Iorga. Cuza, Stere, Popovici și alții, vor fi în veci a-i noștri și nimic nu ne va putea înstrăina de dâșii!

Ori le place contrariilor noștri, ori nu!

De altfel, dl Iorga poate fi liniștit, căci ideea, ce o reprezintă a câștigat numai prin acel act de teroare; și a câștigat și dl Iorga, căci s'a potențat numai dragostea, admirația și devotamentul, ce-i păstrăm pentru virtuțile și calitățile frumoase, pentru bărbăția și conștiința înaltă, cu care știe să-și aproprieze toate preocupările, îngrijorările și aspirațiile neamului său.

Și dacă i-l rugăm chiar pe dl Iorga ca să fie liniștit, o facem pentru moment. În așteptarea desnodământului final, să vedem ce vor aduce și pentru noi desele sărutări de pe pământul României între principii nemți.

De vor rămâne neschimbate lucrurile, atunci, dar atunci apoi chiar răstignit pe cruce: *dl Iorga va avea cuvântul!*

A. Ciato.

Informațiuni.

Aniversara morții lui Eminescu.

Or să vie pe-a ta urmă în convoiu de'nmormântare,
Splendid ca o ironie, cu priviri nepăsătoare...
Iar deasupra tuturor va vorbi vr'un mititel,
Nu slăvindu-te pe tine — lustruindu-se pe el
Sub a numelui tău umbră...

(Eminescu: Scrisoarea I.)

Se împlinesc la 16 Iunie v. douăzeci de ani dela moartea strălucitului luceafăr al literaturii noastre. Și cu cât vremea curge, cu atât imaginea măiestrului poeziei române, se desprinde din ce în ce mai clară.

Contemporanii nu l-au știut prețului îndeajuns, lăsându-l să-și cheltuiască energia în munca istovitoare de gazetar, și să îndure mizerie. Chiar nebunia lui eră fatală într'un mediu așa de puțin recunoscător...

Dar când și-a închis ochii spre somnul morții, a trecut ca o infiorare peste lumea românească. Meritele literare, neperitoarele lui merite

incepură să iasă la iveală și chiar cei mai miopi încă le băgau acum în seamă.

Imaginea lui se deslușă tot mai luminoasă și apoteoza creștea — cu pătratul depărtării, asemenea acelor astri incondescenți, pe cari de aproape nu-i poți privi, iar din depărtare îți farmecă privirea.

După două decenii, Eminescu cel atât de puțin apreciat în viață, strălucește ca o stea polară asupra literaturii române, ca o stea fixă pentru veșnicie, în jurul căreia se învârtă totul.

Dorința poetului de a se odihni într'un mormânt uitat, străjuit doar de teiul sfânt și de un monument destul de modest pentru a umbri o celebritate, — s'a realizat, în parte.

El nu cerea podoabe deșarte, cari nu puteau să echivaleze comoara lui de geniu

Nu cerea nimic din toate acestea, căci nu avea trebuință de ele.

Avea însă posteritatea!

Și toți aceia, cari au simțit fiorii artei, cu volumul lui în mână; toți aceia, cari s'au strecurat mai cu ușurință pe drumul netezit de mâna lui măiastră, simțiau că li-se stringe inima, când vedeau monumentul dela »Bellu« și bustul dela Atheneu.

Când vedeai cât bronz și câtă marmoră s'a risipit pentru scriitorii mai mici și, mai ales, pentru politicieni, nu-ți puteai suprima întrebarea: oare pentru Eminescu nu s'a putut afla un bloc de marmură, o mână de bronz?

După două decenii de ingratitudine, generația de azi vine și repară indolența înaintașilor.

Aniversarea morții poetului se va sărbători cu toată solemnitatea, atât în regat, cât și la noi.

Se vor scoate publicațiuni de admirație, se vor ține festivaluri în orașele mai de frunte, se vor porni liste de subscripții pentru ridicarea unei statui vrednică de Eminescu.

Statuia se va ridica din prisosul bogățiilor și din obolișii săracilor, din recunoștința, pe care un neam conștiu trebuie să o păstreze marilor fii, eșiți din sinul său.

Statuia se va ridica; contemporanii răriți ai poetului, vor avea mângâierea de a-l vedea încremenit în marmură, pe acela, care se strecurase atât de modest printre ei, neștiutor de comoara, ce purta sub fruntea lui genială; iar generațiile mai tinere, cari l-au cunoscut numai din scrieri, vor înțelege zimbetul supra-omenesc al marmorei:

Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece!

Statuia se va ridica — și îndrăgiiți vor recita versurile poetului, când vor trece pe lângă ea, versurile celui mai adânc sentiment, care a zguduit cu fiorii dulci ai durerii și inima acestui om de marmură. . . .

Statuia se va ridica — și peste o sută de ani, când cutare nepot de al nostru se va opri, cu strănepotul de mână, în fața ei, își va descoperi capul.

Băiatul se va uita cu mirare la statuie și va întreba:

— Tată, cine e omul acela de marmură?

Și tatăl, dregându-și glasul, ca pentru a spune o vorbă de greutate:

— E cel mai mare poet al trecutului, — și tot așa de mare e și astăzi. . .

Al. Ciura.

*

† Dr. Aurel Mureșianu. S'a stâns, s'a prăbușit stegarul, care gelos pe tradițiile înaintașilor săi, a apucat steagul în mâni ca nimeni altul, l-a lipit nedespărțit de inima lui caldă, l-a păzit cu cinste și cu credință, lăsându-l în momente de mare primejdie să fâlăie în toată măreția lui în bătaia razelor de soare, ca să-i vedem îmbietoarea-i strălucire, să recâștigăm încrederea perdută, și cu sufletul întărit să i-ne înșurim de pază.

Căderea lui Aurel Mureșianu, este ca și căderea unei stânci din munte, care rostogolindu-se în abis, tot crește mereu, zdrobește și sfarmă, așa că numai colo jos, în groapă, îi vezi toată mărimea și tot ce a dus cu sine.

Numai cine a prins condeiu în mână și a muncit cât de puțin, conștient, în ogorul presei noastre, poate se-și face o idee de munca, de eroismul, de abnegațiunea și de martiriul neîntrerupt, ce a trebuit să-i fie partea acestui suflet ales, îngrijorat de toate și conștientios până la pedanterie.

El nu și-a căutat partea cea mai ușoară în luptă, nu s'a bătut după laurii unei glorii ieftine, cum fac așa de mulți la noi, ci stând neclintit pe baza programelor noastre naționale, cu intransigența omului, care nu se știe târgui nici cu oameni, nici cu împrejurări, a preferit chiar odiul temporal al acelor, pe cari îi stânjiniă în galopul lor, știind bine, că și la acest post de onoare: de veghe trează a drepturilor imprescriptibile românești, trebuie să rămână cineva, și cine ar fi putut cu mai multă dreptate și conștiință să iea aceasta răspundere asupra sa, decât tocmai el, care deja în calitatea de director al »Gazetei Transilvaniei« eră menit să fie paznicul firesc al continuității acelor idei mari și generoase, de cari a fost condusă generația cea mare a întemeietorilor acestei foi.

Și totuși, ori cât de greu, ori cât de ingrat a fost rolul, ce și-l'a ales, cine ar putea fără să-și calce pe conștiință, să nu recunoască serviciile mari, ce le-a adus neamului său și cauzei noastre naționale? Nu este nimeni! Și acesta e *meritul său*, e curat meritul său: că în toate împrejurările s'a știut ține la înălțimea cauzei, ce o reprezintă, și-a susținut vederile cu claritate și pricepere, nu s'a lăsat pasionat nici chiar de dreptatea cauzei sale, ci cu liniștea omului, care-i în deplina conștiință a datoriei sale suferă chiar și înjurii, dar nu încetă să-i iubească și pe cei de azi, cu aceeași iubire, cu care își iubiă pe înaintașii săi, a căror principii le urmă; cu aceeași iubire, cu care se încredea în generațiile viitoare, pentru a căror fericire făcea din noapte zi.

Figură de bronz, din falnica familie a Mureșenilor, primește și din partea noastră, a celor

mai tineri porniți pe urma Ta, asigurarea, că-Ți vom păstra curată memoria, că Te vom avea pildă vie în toate încercările vieții, că nu vom lăsa pată pe steagul, care l-ai ținut așa de strâns în mâni și ni l-ai lăsat moștenire așa de curat și mândru!

În răsplata cerească a lui Dumnezeu pentru munca plină de sacrificii, vei avea mulțămirea, ce nu ai putut-o avea în drumul tău terestru.

*

A—o.

Informațiuni locale.

Examen. S'au terminat și examenele la toate instituttele de învățământ, câte le avem în Blaj. Relevăm examenul de maturitate, care a succes foarte bine față cu anii trecuți. Din 56 candidați nu a căzut nici unul pe un an întreg. Au reușit cu distincție patru inși și anume: George Fireza, Liviu Ilea, Ștefan Oniga și Ioachim Popovici.

A atras interesarea și a mulțumit pe deplin publicul și examenul de gimnastică, care din an în an reușește tot mai bine, mulțumită stăruințelor laudabile ale tinărului profesor de gimnastică: dl I. Băgăianu. Nu putem să nu remarcăm însă o scădere în sistemul de educație corporală și anume faptul, că nu li-se propune clevilor scrima, care e introdusă deja aproape în toate liceele din țară.

La examenele școalelor de fete succesul în studii a fost asemenea mulțumitor, excepționând progresul în studiul limbii române, care nu a răspuns nici celei mai modeste așteptări. Au fost frumoase lucrurile de mână expuse de eleve, meritul dsoarei Bodocanu, care a dovedit și pricepere, și gust și stăruință nobilă. Nu s'ar putea oare introduce și cultivarea mai intensivă a motivelor românești la diversele cusături, eventual și țesătoria? O problemă pentru direcțiunea internatului de fete și pentru reuniunea femeilor române din Blaj!

O preocupare a forurilor competente ar fi, să resoalve și problema cum s'au putea întocmi lucrurile, ca să se învețe mai stăruitor muzica și canto. Prin intervenția binevoitoare a guvernului s'au redus oarele de cântări la un minim, care face imposibil orice progres. Dacă nu ne vom cultiva inșe și în accasta direcție, perdem mai mult, decât să ne poată lăsa în nepăsare.

Jubileu de 25 ani. Domnii, cari au absolvat liceul din Blaj în an. 1883, și-au dat pentru zilele de 28 și 29 Iunie st. n. o întâlnire la Blaj pentruca să serbeze împreună jubileul de 25 ani, decând au părăsit băncile școlii. Dintre 34 inși, s'au prezentat 16, trei fiind morți, iar ceilalți și-au scuzat absența, parte fiind în depărtări foarte mari — mai mulți în România —, parte fiind împedecați de alte motive. Întâlnirea a fost cât se poate de colegială și emoționantă. A fost o clasă, din care toți și-au creat situații frumoase. Am remarcat între iubilanți pe dnii: Dr. Eugen Bran, Dr. Comșa, Dr. Chetianu, Iunie Br. Hodoșiu, deputatul Șerban, preoții: Stefanuțiu, Hopârtean, Suci, Bologa etc.

A fost splendid banchetul, dat în 29 I. c. în sala hotelului »Univers«. S'au ținut mai multe toaste, între cari unul de toată frumșeța rostit de dl Silvestru Nestor, fost profesor al jubilanților. După banchet toți participanții la banchet și încă mulți alții, au fost oaspeții dlui Iunie Br. Hodoșiu, director de bancă. Au fost găzduți cu aceea largă inimă, care caracterisează toată familia dlui Hodoșiu.

În amintirea zilelor petrecute în Blaj, s'a pornit între jubilanți o colecță care a dat suma de 400 cor., dintre cari câte 50 cor. cu destinația să se ridice câte un monument foștilor profesori C. B. Groze și N. Popescu, 150 pentru masa studenților și 150 pentru societatea meseriașilor din Blaj.

Scriitorul englez Seton Watson, cunoscut sub pseudonimul Scotus Viator, a fost în 25 Iunie la Blaj în călătorie de studii. A vizitat câteva comune din apropiere și în 26 dimineața s'a reînapoiat la Sibiu, de unde venise însoțit de dl Goga și Iosif Sceopul.

Reviste.

Buletinul comisunii monumentelor istorice. Publicațiune trimestrială. Anul II, Nr. 1. Ianuarie—Martie, 1909. București.

În urma unui decis ministerial, cu începerca dela Ianuarie 1908, se publică, sub direcțiunea comisunii monumentelor istorice și în editura administrației casei bisericii această revistă periodică, care cuprinde, număr de număr, prețioase monografii istorice, de arhitectură și artistice, mai departe, studii și comunicate privitoare la monumentele istorice din trecutul românesc, pe lângă splendide reproduții artistice înfățișând vederi de biserică, mănăstiri, decorații și picturi. Publicația se prezintă în cea mai desăvârșită execuție tehnică și pe lângă o îngrijire care nu se întimpină la nici o altă revistă românească. Asupra însemnătății și rostului acestei reviste nu mai insistăm fiindcă e de prisos.

Numărul de față, cuprinde note istorice și descriere arhitectonică privitoare la *Mănăstirea lui Aron Vodă* din țara Iașilor, de *Arh. N. Ghika-Dudești*. Apoi, un alt articol despre *Mănăstirea Hurezi*, de *acelaș. Decorațiunile dela Paraclisul mitropolitan din București* de *A. Baltazar* și *Din posesiunile Domnilor noștri în Ardeal: Vinul și Vurpărul* de *Alex. Lăpădatu*. În sfârșit o *Cronică* a lucrărilor comisunii Monumentelor și un *Raport* despre lucrările de restaurare dela Hurezi. Și, presărate în text, 32 ilustrații artistice de o inexcptabilă execuție. Revista apare sub îngrijirea dlui Alex. Lăpădatu, prețiosui nostru prietin și colaborator.

Alm.

*

»Viata românească« Nr. 4 să prezintă cu un escelent și bogat material »Nuvele de M. Sadoveanu, I. Agârbiceanu, C. Sandu Aldea etc. Câteva poezii frumoase datorite dlui Goga. Diverse cronici bine îngrijite. Apoi partea a doua din »Carmen sacular« a dnilor D. Anghel și St. O. Iosif La »Recensii« să face aprecierea și o paralelă luminoasă a dlui Maiorescu cu dl Gherea.

*

»Noua revistă română« de sub direcția dlui C. Radulescu-Motru, profesor universitar, are în numărul de 14 Iunie un admirabil articol: »Cultura română și Mihail Eminescu« din pana dlui Rădulescu-Motru. Bune bucăți literare și științifice. Dl N. Ștefănescu-Iacint publică un interesant articol: »Principiile naționalităților în politica externă«. E bine îngrijită »Revista revistelor« de Verax.

*

»Ion Creangă«, Revistă de limba, literatură și artă populară an. II. Nr. 6 are un bogat și interesant sumar. Apare odată pe lună în Bârland

A V I Z.

Avându-se în vedere cheltuelile mari, pe cari „Revista politică și literară“ e silită să le facă anticipativ, rugăm pe primitorii reviste i, cari n'au achitat încă abonamentul, să trimită costul abonamentului și să ne ușureze astfel munca chiar la început, când și fără asta sunt nenumărate neajunsurile, cu cari avem a lupta.

În acelaș timp rugăm pe toți, câți au primit liste de abonament la revistă, să binevoiască a ni-le remite cu ori-ce rezultat, pentru a le putea fi orientați asupra tirajului, în care au să se tipărească proximele numere.

Adm. Rev. pol. și lit.

Redactor responsabil: Augustin Gruția.